

Вплив COVID-19 на економіку і суспільство країни:

ПІДСУМКИ 2020 РОКУ ТА ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ
ПОСТПАНДЕМІЧНОГО РОЗВИТКУ

КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ

№53

ДЕПАРТАМЕНТ
СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ
ТА МАКРОЕКОНОМІЧНОГО
ПРОГНОЗУВАННЯ

Квітень 2021

МІНІСТЕРСТВО
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ,
ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України підготувало ювілейний випуск Консенсус-прогнозу з метою висвітлення історії розбудови прогнозування з урахуванням консенсусного бачення майбутніх тенденцій та об'єктивної оцінки ризиків. У цьому випуску також висвітлені виклики, які постали перед світовою економікою та перед економікою України внаслідок світової рецесії та введення в Україні обмежувальних заходів під час боротьби з пандемією гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (далі – COVID-19).

Тематичний випуск Консенсус-прогнозу «Вплив COVID-19 на економіку і суспільство країни: підсумки 2020 року та виклики і загрози постпандемічного розвитку» надає бачення найбільш ймовірних варіантів відновлення економіки після наступних хвиль пандемії COVID-19, траєкторії переходу до сталого позитивного розвитку у середньостроковій перспективі та характеру змін.

Публікація «Консенсус-прогноз» – періодичне видання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, яке готується департаментом стратегічного планування та макроекономічного прогнозування, головною метою діяльності якого є вироблення рекомендацій економічної політики щодо забезпечення стабільного й збалансованого економічного зростання України та макроекономічне прогнозування можливих сценаріїв розвитку країни.

Публікація стане у нагоді урядовцям, фахівцям центральних та місцевих органів виконавчої влади, науковцям, представникам громадських організацій, усім, кого цікавлять питання соціально-економічного розвитку країни, макроекономічного прогнозування.

Консенсус-прогноз – це усереднені значення основних прогнозних показників економічного розвитку України, які розраховані як медіана на основі експертних оцінок учасників опитування провідних фахівців у сфері макроаналізу та прогнозування. Наведений у публікації прогноз економічного і соціального розвитку України на 2020-2024 роки розраховано на базі матеріалів, наданих експертами Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства фінансів України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки, Інституту еволюційної економіки, Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, Міжнародного центру перспективних досліджень, Інвестиційної банківської компанії ICU, Concorde Capital, CASE Україна, АТ «УКРСИББАНК» тощо.

Звертаємо увагу на те, що всі прогнозні показники, надані учасниками опитування, не є офіційними прогнозами установ, а лише експертними оцінками фахівців.

Ми висловлюємо щиру подяку всім спеціалістам, які брали участь у цій роботі.

У публікації використані фото із фотобанку ЮНІСЕФ в Україні.

Публікація підготовлена та виготовлена за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні. Думки, висловлені в публікації, є позицією автора (авторів) і не обов'язково відображають політики та погляди ЮНІСЕФ.

При використанні матеріалів посилання на джерело обов'язкове.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ: 20 РОКІВ ДОСВІДУ.....	5
РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТНОГО ОПИТУВАННЯ.....	10
ПОКАЗНИКИ КОНСЕНСУСУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ УРЯДОВОГО ПРОГНОЗУ	15
Динаміка консенсус-прогнозу на 2012-2016 роки	17
Динаміка консенсус-прогнозу на 2017-2020 роки	17
Динаміка консенсус-прогнозу на 2020 рік	18
СТАН СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	20
ПРОГНОЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА 2021-2024 РОКИ.....	26
Прогноз окремих показників організацій на 2021-2022 роки для України	29
Консенсус-прогноз на 2021-2022 роки	29
Консенсус-прогноз на 2023-2024 роки	31
РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТНОГО ОПИТУВАННЯ.....	33
РИЗИКИ / ЯВИЩА НА 2021-2024 РОКИ.....	48
ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РИЗИКІВ / ЯВИЩ НА 2021-2024 РОКИ	51
Зовнішні ризики / явища.....	52
Внутрішні ризики / явища	53
УЗАГАЛЬНЕНІ ПРИПУЩЕННЯ КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗУ	54
ДОДАТКИ.....	56
Основні макроекономічні показники за 2014-2020 роки ¹	57
Динаміка консенсус-прогнозу на 2021 рік	58
Динаміка консенсус-прогнозу на 2022-2024 роки	60
Динаміка інтегральних оцінок ризиків / явищ на 2021 рік.....	63
Динаміка інтегральних оцінок ризиків / явищ на 2022–2024 роки	65
МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЯСНЕННЯ ДО ТАБЛИЦЬ	67

Видання підготовлено Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та містить матеріали, що були представлені провідними експертами (організаціями), які здійснюють свою діяльність у галузі макроекономічного аналізу та прогнозування.

Метою проведення опитування є підвищення якості макроекономічних прогнозів шляхом вираження експертної думки (поточних економічних тенденцій, результатів досліджень, прогнозів), визначення перспектив стосовно подальших шляхів розвитку країни та обміну інформацією між основними прогнозуючими організаціями (урядовими установами, міжнародними фінансовими організаціями, науково-дослідними інститутами, аналітичними центрами, недержавними організаціями тощо).

ПЕРЕДМОВА

Консенсус-Прогноз є одним з методів прогнозування, який широко використовується для прийняття рішень на макро, мезо та мікрорівнях.

В Україні розроблення консенсус-прогнозів на макрорівні було започатковано фахівцями Мінекономіки. Ми намагались перейняти світовий досвід і підходи до підвищення якості урядових прогнозів, їх деполітизації та, відповідно, підвищення довіри до них, покращення комунікацій у суспільстві. І сьогодні, пройшовши довгий шлях від віри в те, що консенсус-прогноз допоможе вирішити всі зазначені проблеми, до усвідомлення того, що консенсус-прогноз – це лише один з багатьох елементів складного процесу прийняття рішень у суспільстві, ми можемо сказати, що наші очікування щодо консенсус-прогнозу і його високої ефективності багато в чому виправдались. 20 років проведення консенсус-семінарів і формування консенсус-прогнозів стали для фахівців Мінекономіки і інших його учасників школою професійного розвитку. Зокрема, думку і прогнози Мінекономіки сьогодні враховують як політики, що приймають рішення, так і внутрішні та міжнародні експерти. Відтак, консенсус-прогноз на макрорівні є «живим» інструментом, який вдосконалюється, розвивається і адаптується до потреб прогнозування, реалізуючись не лише в проектах Мінекономіки, але вже і в інших аналітичних центрах в Україні.

В 2021 році – році 20-річчя консенсус-прогнозу в Україні – з метою подальшого професійного розвитку та підвищення якості макро-прогнозів ми вирішили впровадити черговий реформаторський крок – запровадити процедуру зовнішнього оцінювання урядового Прогнозу економічного і соціального розвитку України, що готує Мінекономіки в рамках бюджетного процесу, на платформі консенсус-семінару.

Ми висловлюємо щиру подяку нашим партнерам та експертам за підтримку, співпрацю, внесок та розділені із нами знання.

Цінуємо внесок всіх і кожного, хто був з нами ці 20 років, і сподіваємося, що це навзаєм!

Колектив розробників консенсус-прогнозу Мінекономіки

КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ: 20 РОКІВ ДОСВІДУ

Консенсус-прогноз – інструмент прийняття рішень. Існує нескінченна множина варіантів майбутнього, тому обрання найбільш ймовірного та його кількісне передбачення потребує використання певного алгоритму прийняття рішень. Консенсус-семінари і консенсус-прогнози, запроваджені Мінекономіки, стали одним з елементів складного алгоритму прогнозування в якості основи для прийняття рішень на базі консенсусного ймовірного сценарію майбутнього розвитку економіки України.

Сьогодні консенсус-прогноз – це важливий інструмент прийняття економічних рішень в суспільстві. Для Уряду консенсус-прогноз став потужним запобіжником від занадто завищених прогнозних очікувань від втілення програмних заходів. Тобто консенсус-прогноз де-факто виконує роль одного з елементів деполітизації урядового прогнозу.

Для фахівців Мінекономіки консенсус-семінари стали майданчиком постійного професійного росту, оскільки змушують аргументовано доводити свою позицію експертам, дискутувати щодо ймовірності того чи іншого прогнозу, оцінок впливу різних факторів на значну кількість макропоказників.

Для експертів – консенсус-прогноз став додатковим джерелом інформації щодо намірів уряду з питань реформування економіки і додатковою можливістю донести свою професійну думку до суб'єктів прийняття рішень.

Для суспільства та бізнесу консенсус-прогноз є альтернативою урядовому прогнозу, яка може бути використана для прийняття власних рішень у процесі планування діяльності.

Отже консенсус-семінар і консенсус-прогноз виявились тими продуктами, яких потребували і продовжують потребувати як Уряд, так і експерти, бізнес і суспільство.

Історія Консенсус-семінару розпочалась на початку 2000-них років. Країна почала відновлюватись після руйнівної кризи 1990-х років – кризи цінностей, порушення сталих зв'язків, кризи командно-адміністративної системи державного управління.

В цей час Україна потребувала нових принципів та методів управління. У відповідь на нові виклики в Україні вперше було сформовано правові засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, а саме, 23 березня 2000 року прийнято Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України».

Відповідно до нового закону ключове місце в системі вироблення рішень державної політики відводилось прогнозам економічного і соціального розвитку України. На прогноз мав будуватись проект бюджету, прогноз закладався в основу формування державної програми економічного і соціального розвитку України, інших програмних документів (загальнодержавних, регіональних та галузевих). Разом з тим не було ані сталої практики прогнозування, перш за все, в органах влади, ані необхідного інструментарію (моделей з макропрогнозування), ані зрозумілих методичних рекомендацій із здійснення прогнозування.

За таких умов було запроваджено консенсус-семінари з метою створення платформи для швидкого напрацювання знань, навиків та вивчення наявних інструментів за рахунок широкого обміну інформацією з макропрогнозування між практиками міжнародних фінансових організацій, експертами незалежних аналітичних центрів, науковцями, бізнесом та представниками органів влади.

Як результат, у червні 2001 року в Міністерстві відбувся перший консенсус-семінар, який поєднав макроаналітиків від Уряду, незалежних аналітичних центрів, міжнародних фінансових організацій, бізнесу та науковців.

Консенсус-семінари та розроблені на їх основі консенсус-прогнози (щоквартальні підсумкові публікації) на початковому етапі виконали свою функцію в повній мірі, оскільки дозволили:

- представникам центральних органів влади набути необхідного досвіду та розширити свої знання щодо моделей з макропрогнозування, які використовувались різними аналітичними центрами та міжнародними фінансовими організаціями;

- експертам аналітичних центрів та представникам міжнародних фінансових організацій зрозуміти організаційні процеси, запроваджені в Уряді з розроблення прогнозів, бюджету та програм, визначити їх учасників і здійснити експертний вплив на якість підготовлених урядових прогнозів посередництвом аргументованого відстоювання власних позицій під час консенсус-семінарів;
- науковцям отримати інформацію щодо проблематики у сфері макроаналізу та прогнозування, яка надалі трансформувалась в наукові дослідження;
- бізнесу отримати інформацію щодо характеру розвитку економіки та ролі в цих процесах поточних рішень, інформацію щодо майбутніх рішень Уряду та їх впливу на розвиток економіки.

Отже, ідея щодо створення єдиної платформи для обговорення поточних тенденцій розвитку економіки України та прогнозів стала затребуваною, і відтоді консенсус-семінар проводиться щороку тричі на рік вже упродовж 20 років.

За час від заснування консенсус-семінару відбулося багато змін в країні, як у політичній площині, так й в економічному середовищі, що, в свою чергу, призвело до змін у складі учасників, у запитах (опитуваннях) та вимогах до консенсус-прогнозу.

Наразі перерахувати всіх учасників, які свого часу приймали участь в консенсус-семінарах та прогнозах, практично неможливо. Але є низка прогнозуючих організацій, які були і залишаються постійними учасниками заходів, що проводить Мінекономіки.

Серед таких організацій/установ Міністерство фінансів України, Національний банк України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Інститут еволюційної економіки, Міжнародний центр перспективних досліджень, Dragon Capital, CASE. Нашими постійними партнерами в організації та проведенні консенсус-семінарів та підготовці консенсус-прогнозу були організації ООН (спочатку ПРООН, наразі – ЮНІСЕФ).

Разом ми розвивали ідею консенсус-прогнозу і пройшли шлях від обговорення виключно поточного розвитку та експертних прогнозів, до формування сценарного бачення перспектив розвитку економіки України та розроблення рекомендацій економічної політики, впроваджуючи інструменти анкетного опитування.

Мінливість ситуації в світі та швидкоплинність загроз та викликів, що формуються, спонукали включення до основних розділів консенсус-прогнозу таких як «стислий огляд консенсус-припущень» та «прогноз макроекономічних показників». Окремий розділ «консенсус-оцінка ризиків/явищ» було присвячено ризиках, методологія оцінки яких упродовж часу було удосконалено. Вперше цей розділ увійшов до видання у березні 2008 року, а у подальшому він став невід'ємною частиною консенсусної оцінки, а також основою для формування переліку ризиків та проведення оцінки їх впливу на економіку під час підготовки проекту Прогнозу економічного і соціального розвитку України, що Мінекономіки подає на розгляд Уряду. В основу оцінки ризиків/явищ було покладено розроблену разом з міжнародними експертами методику оцінки ризиків/явищ, яка базувалась на поєднанні ймовірностей реалізації ризику/явищ та оцінки їх впливу на економіку. Ця методика наразі використовується багатьма експертами. Завдяки Консенсус-прогнозу вперше в Україні були представлені підходи до «аналізу, що інформує про ризики» (risk-informed analysis).

Новим етапом розвитку Консенсус-семінарів стала підготовка тематичних видань та долучення до обговорення фахівців з різних сфер, зокрема, науковців, які свої дослідження спрямовують на отримання та використання нових знань у галузі економіки, а наукові розробки доводять до стадії практичного використання, представників профспілок, які надавали оцінки з огляду на процеси формування системи соціального партнерства між роботодавцями та працівниками, та молодого покоління науковців (студентів та аспірантів), що є представниками інноваційного та креативного потенціалу країни. Саме ця всебічність поглядів дозволила нам вивчати перспективи економічно-соціального розвитку країни під різними кутами та урахувувати різноманіття суспільної та експертної думки.

Серед тематичних випусків, які проводилися впродовж останніх п'яти років, слід звернути увагу на наступні:

- «Консенсус-прогноз соціально-економічного розвитку Донецької та Луганської областей на 2018-2020 роки» та «Консенсус-прогноз соціально-економічного розвитку Донецької та Луганської областей на 2018-2021 роки», в яких, зважаючи на виклики, що постали перед країною (окупація частини території країни), проведено роботу з макроекономічної оцінки наслідків конфлікту на сході країни, аналізу економічних тенденцій розвитку Донецької та Луганської областей (на підконтрольних Уряду територіях Донецької та Луганської областей), ризиків та викликів на шляху подальшого розвитку цих областей у контексті загальнонаціонального розвитку (<https://bit.ly/3dJ4KpD>);

- «Україна у 2020-2021 роках: наслідки пандемії», метою якого було висвітлення консенсусного бачення майбутніх тенденцій та об'єктивної оцінки ризиків та викликів, які постали як перед світовою економікою, так і перед економікою України внаслідок світової рецесії та введення в Україні обмежувальних заходів під час боротьби з пандемією коронавірусу COVID-19. Формування пакету заходів підтримки розвитку економіки України під час та після завершення пандемії, який увійшов до Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої корона вірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки саме і базувався на результатах даного дослідження з урахуванням найбільш вірогідного прогнозного сценарію на 2020-2021 роки (<https://bit.ly/3rFKECc>);

- «Вплив COVID-19 на економіку і суспільство – постпандемічний розвиток», який було підготовлено з метою висвітлення консенсусного бачення щодо найбільш вірогідного сценарію рестарту економіки після пандемії COVID-19, траєкторії та характеру її переходу до сталого позитивного розвитку у середньостроковій перспективі. В цьому випуску вперше були висвітлені питання щодо процесів цифровізації економіки з огляду на посилений розвиток діджиталізації та автоматизації економіки під впливом пандемії COVID-19, яка обумовила поширення дистанційного режиму життя та роботи (<https://bit.ly/36ZC88V>).

Консенсус-семінар та консенсус-прогноз продовжують традиції, але відбуваються їх трансформації з урахуванням викликів часу та інноваційних нововведень.

За підтримки ЮНІСЕФ в Україні з 2019 року впроваджуються нові ініціативи та реалізуються сучасні проекти в рамках консенсус-прогнозу.

Так, у квітні 2019 року було вперше проведено консенсус-семінар з молоддю під головуванням Першого віце-прем'єр-міністра – Міністра економічного розвитку і торгівлі України Степана Кубіва та Голови Представництва ЮНІСЕФ в Україні Лотти Сильвандер. У дискусії взяли участь провідні фахівці з макропрогнозування

державного та недержавного сектору, а також студенти і аспіранти економічних спеціальностей кількох українських вищих навчальних закладів. Було отримано різні погляди на питання розвитку та проблематику: з одного боку – кваліфікованих експертів та фахівців, які є «гуру» макропрогнозування в країні, з іншого – молодого покоління, яке володіє новими знаннями і є майбутнім країни.

Результати проведених обговорень було висвітлено у наступних виданнях:

- «Україна: перспективи розвитку очима молоді», де в рамках роботи над підготовкою першого моніторингового звіту із досягнення ЦСР в Україні*, зокрема підготовки звіту по Цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання» ЦСР та Тематичної доповіді «Діти та молодь України в контексті ЦСР» однією з задач було визначено надання молоді можливості долучатись до процесу стратегічного планування та макроекономічного прогнозування у державі (<https://bit.ly/3aODAMJ>);

* Роботу проводило Міністерство економічного розвитку і торгівлі України у співпраці з Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та ГО «Українським центром соціальних реформ» відповідно до рішення Міжвідомчої робочої групи з питань координації процесів імплементації та забезпечення моніторингу ЦСР, до складу якої увійшли заступники Міністрів зацікавлених міністерств, а також представники Офісу Координатора системи ООН в Україні, агенцій ООН в Україні, наукового середовища.

- «Україна: Вплив COVID-19 на економіку і суспільство (бачення постпандемічного розвитку у 2020-2024 роках очима експертів та молоді), в якому висвітлено консенсусне бачення майбутніх тенденцій та об'єктивної оцінки ризиків та викликів, які постали як перед світовою економікою, так і перед економікою України внаслідок світової рецесії та введення в Україні обмежувальних заходів під час боротьби з пандемією гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (далі – COVID-19). Інноваційність даного випуску полягає у тому, що у публікації надається консенсусне бачення розвитку країни очима молоді та його зіставлення з експертними оцінками (<https://bit.ly/3tN80r4>).

Ще одним з успішних проектів, розпочатих в продовження консенсус-прогнозу і підтриманих ЮНІСЕФ в Україні та компанією Deloitte в Україні, став Проект «Синергія знань, досвіду та креативності заради майбутнього», розпочатий підписанням Меморандуму про співробітництво між Міністерством та шістьма закладами вищої освіти. Учасники цього проекту – студенти та молоді науковці – не лише залучаються до консенсус-семінарів, але й проводять дослідження в рамках пріоритетних завдань Мінекономіки в сфері

формування державної політики, макропрогнозування, а також аналізу прогресу досягнення Україною Цілей сталого розвитку. Цей проект є успішним прикладом залучення молоді до процесу прийняття рішень.

Отже, ідея консенсус-семінарів та консенсус-прогнозу продовжує розвиватись, залишаючись актуальною, про що свідчать також і результати проведеного нами для ювілейного випуску консенсус-прогнозу опитування експертів, наведене нижче.

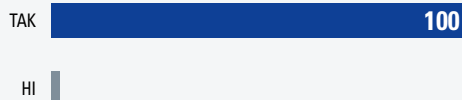
**РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТНОГО
ОПИТУВАННЯ
ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ
З КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗУ**

Вперше упродовж 20-річної співпраці в рамках Консенсус-прогнозу дане анкетне опитування проводилось з метою здійснення оцінки спільної роботи, аналізу плюсів і мінусів, а також пошуку напрямів для вдосконалення. Дякуємо всім експертам, які прийняли участь, за надані відповіді та поради.

Загалом, отримані результати¹ анкетного опитування демонструють, що консенсус-прогноз був і залишається цікавим, корисним та актуальним для експертів упродовж всього періоду його існування. При цьому варто зазначити, що більшу частину експертів цілком задовольняє існуючий формат консенсус-семінару, а також видання. Вносити якісь зміни до процесу підготовки та організації консенсус-семінару експерти переважно вважають за непотрібне. Втім вони пропонують в межах Консенсус-прогнозу виносити на обговорення методологічні питання прогнозування та розширювати коло учасників залежно від тематики консенсус-семінару.

1

Чи є участь у консенсус-семінарі для Вас корисною?

Нам, як організаторам консенсус-семінару, дуже приємно, що участь у даному заході є 100-відсотково корисною.

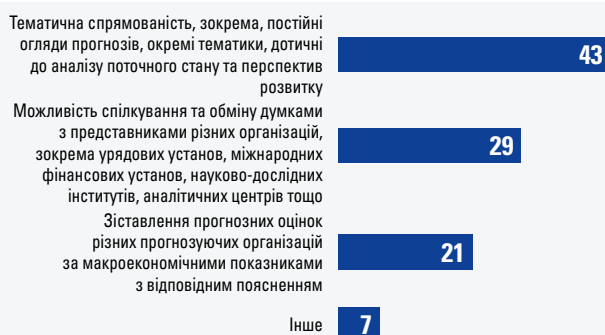

Коментар, висловлений окремими експертами:

1. Основна користь – можливість безпосереднього спілкування з колегами.
2. Логіка прогнозової інформації, яку запитують організатори, потребує додаткової систематизації моїх знань щодо трендів економічного розвитку та прогнозних очікувань. Без семінару я б цього в явній формі не робив би.
3. Корисно та цікаво обмінятися думками щодо припущень, оцінок, а також аргументами.

2

Зазначте, будь ласка, що саме було для Вас корисним та цікавим?

Лідруючу позицію серед «корисного і цікавого» у консенсус-семінарі, на думку експертів, посіла «Тематична спрямованість, зокрема, постійні огляди прогнозів, окремі тематики, дотичні до аналізу поточного стану та перспектив розвитку».

Водночас важливим для експертного середовища є можливість спілкування та обміну думками з представниками різних організацій.

У відповіді «Інше» окремі експерти зазначили:

- Усе перелічене вище.

Коментар, висловлений окремими експертами:

1. Якщо перейти на онлайн-спілкування інтерес різко знизиться.
2. Роздаткові матеріали також дуже зручні.

¹ результати представлені у % від загальної кількості відповідей

3 Вкажіть, будь ласка, розділ документу, яким Ви найбільше користуєтесь.

Серед розділів консенсус-прогнозу, яким найбільше користуються експерти, є «Прогноз макроекономічних показників», що дозволяє зіставити власну думку з прогнозами інших організацій та з усередненими показниками консенсусу.

На другому місці експерти цікавляться оцінкою ризиків /явищ, що наразі є невід'ємною частиною будь якого прогнозу в умовах мінливої ситуації та постійних шоків розвитку вітчизняної економіки.

Коментар, висловлений окремими експертами:

1. Всі 4 пункти корисні.
2. Припущення, які як раз найчастіше і пояснюють відмінність в прогнозі.

4 Вкажіть, будь ласка, розділ документу, якість якого вас не задовольняє.

Однаково не задовольняють експертів такі розділи документу:

- Прогноз макроекономічних показників
- Результати Анкетного опитування
- Узагальнені припущення консенсус-прогнозу

Найбільше задовольняє якість розділу оцінки ризиків / явищ.

У відповіді «**Інше**» окремі експерти зазначили:

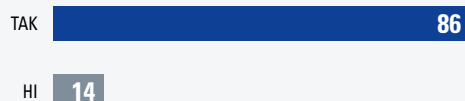
- Все задовольняє.

Коментар, висловлений окремими експертами:

1. Все доречно – якщо не в одному прогнозі, то – в другому.
2. Всі друковані матеріали семінару корисні. Колись до них входила і звітна інформація щодо показників передпрогнозного періоду. Доцільно було б повернутися до цієї практики. І навіть розширити, щоб це були довгі ряди статінформації, розроблені Мінекономіки, для цілей прогнозування.

5 Чи існуючий формат консенсус-семінару задовольняє Вас?

Більша частина експертів задоволена існуючим форматом консенсус-семінару.

6

Що, на вашу думку, можна змінити для покращення якості та ефективності спільної роботи під час семінару?

Для покращення якості та ефективності спільної роботи під час семінару більшість експертів пропонує вносити на обговорення методологічні питання прогнозування та розширювати коло учасників залежно від тематики консенсус-семінару.

У відповіді «Інше» окремі експерти зазначили:

- За деякий час до семінару можна надавати певні узагальнення та/або ставити важливі запитання учасникам на основі отриманих результатів (щоб був час обмірковувати окремі проблеми ще до проведення семінару).

Коментар, висловлений окремими експертами:

1. Доцільно додати головні тези (1 стор.) (тренди, нелогічності, диспропорції розвитку), які містяться в головній доповіді від організаторів у матеріали семінару. По факту минулих семінарів вони завжди змістовні.
2. До другого пункту «Розширити коло учасників...»: так, на деякі семінари доцільно запрошувати фахівців з певних тем (наприклад, з сільського господарства для обговорення проблем пристосування виробників до нових кліматичних умов).
3. Розширювати коло не варто. Звичайно, якщо буде зміна самого значення консенсус-прогнозу – тобто цей прогноз буде лягати в основу офіційного – тоді варто готувати оцінки інакше: спочатку опрацювати припущення і потім робити прогноз. Водночас за сьогоднішньої ситуації навряд чи багато експертів будуть докладати зусилля та виділяти час на два прогнози.

7

Чи потрібні зміни в процесі підготовки та організації консенсус-семінару?

1. Організація є задовільною (завчасне попередження, наявність часу для підготовки власного прогнозу, кількість запитань у анкетуванні тощо)

2. Необхідно змінити періодичність проведення семінарів

Майже однотайними є думки експертів з приводу внесення змін у процес підготовки та організації консенсус-семінару.

Так, наразі задовільними складовими семінару є:

- організація;
- періодичність;
- технологія та методологія консенсус-прогнозування
- перелік прогнозних показників, за якими готується консенсус-прогноз;
- формат публікації.

Поряд з тим, нарівно розділились бачення експертів щодо необхідності робити запити для визначення тем наступного семінару.

3. Необхідно змінити алгоритм підготовки прогнозів на більш сучасний із застосуванням ІТ технологій (спільна платформа, таблиці із загальним доступом тощо)

4. Необхідно змінити технологію та методологію консенсус-прогнозування

5. Необхідно робити запити для визначення тем наступного семінару

6. Необхідно змінити перелік прогнозних показників, за якими готується консенсус-прогноз

7. Необхідно змінити формат публікації

Водночас, на думку експертів, дієвим кроком у майбутньому може стати:

- зміна алгоритму підготовки прогнозів на більш сучасний із застосуванням ІТ технологій (спільна платформа, таблиці із загальним доступом тощо).

У відповіді «Інше» окремі експерти зазначили:

- Не потрібні.
- Вдосконалення організації та технології семінарів, звичайно, потрібні, але в рамках діючого формату.
- Корисно було б робити запити, але не обов'язково обирати теми з запропонованих учасниками. Можна запровадити просвітницьку функцію семінарів – надати можливість зацікавленим студентам з різних вузів бути присутніми на обговоренні як слухачі (щоб вони отримали уявлення про прогнозування та фахові дискусії).
- Дякую за вашу роботу.

Ми щиро дякуємо всім експертам за високу оцінку нашої спільної роботи.

Для експертів Мінекономіки консенсус-семінар і консенсус-прогноз, як вже зазначалось, виконує функцію додаткової важливої інформації, необхідної для прийняття рішення щодо того, який прогноз подавати на розгляд Уряду із великої кількості рівноймовірних прогнозів в умовах високої невизначеності. Тобто консенсус-прогноз – це інструмент прийняття рішень щодо вибору прогнозу, який буде прийнятним для більшості експертів, оскільки він віддзеркалює медіанне значення різних точок зору. І експерти Мінекономіки приймають до уваги це значення під час підготовки урядового прогнозу, як про це свідчить наступний розділ.

ПОКАЗНИКИ КОНСЕНСУСУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ УРЯДОВОГО ПРОГНОЗУ

Урядовий Прогноз економічного і соціального розвитку України є основою для формування показників бюджету на наступний період. Однією з задач, яку мало допомогти вирішити проведення консенсус-семінарів та підготовка консенсус-прогнозів, було підвищення якості та реалістичності урядових прогнозів завдяки обміну думками між експертами.

Бюджетний процес складається з двох основних етапів: етап формування бюджетної декларації – так званий весняний етап (березень-травень) та етап формування та розгляду проекту бюджету на наступний бюджетний період – осінній (серпень-листопад). Під час весняного етапу відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року «Про розроблення прогнозних та програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету» (зі змінами) Урядом схвалюється прогноз, який закладається в основу формування бюджетної декларації та проекту бюджету. Упродовж осіннього етапу у разі необхідності під час розгляду бюджету у парламенті прогноз переглядається. Саме тому, два з трьох консенсус-семінарів завжди проводились в цих проміжках часу задля отримання експертної оцінки перспектив розвитку і врахування позицій експертів при підготовці урядових прогнозів.

Проведений аналіз відповідності консенсус-прогнозу (медіанного значення показника) на наступний рік, що формувався в зазначених етапах бюджетного процесу, факту свідчить про складність здійснення макропрогнозування в Україні. Адже відхилення прогнозу від факту упродовж 2012-2015 років, тобто після 10 років проведення консенсус-семінарів, лишались значними. Так, частина цього періоду – 2014-2015 роки – це роки, в яких реалізувався шок військової агресії з боку РФ із наслідками тимчасової окупації АР Крим та частини Донецької і Луганської областей. Але весь період розвитку економіки незалежної України саме і складається з таких періодів реалізації важко передбачуваних шоків і періодів відносно стабільного відновлення після них. Зокрема, упродовж 2016-2019 років – періоду пристосування економіки України до розвитку в нових історичних умовах – відхилення знизились і були незначними. Також суттєвий вплив на точність прогнозу в цей період мала послідовність в

реалізації економічної політики, оскільки більшість періоду припало на один уряд (з квітня 2016 року по серпень 2019 року). Проте у 2020 році відхилення знову суттєво зросли через шок пандемії COVID-19, поширення якої не передбачив жоден з міжнародних чи вітчизняних експертів. В таких умовах дуже складно передбачити і подальший розвиток подій та, відповідно, поведінкову реакцію суспільства та економіки на такі шоки.

Отже, сьогодні якість прогнозу залежить не тільки і не стільки від якості модельного апарату, який використовується, ні від широти та публічності обговорення прогнозу. Якість прогнозу наразі, здебільшого, є функцією двох перемінних:

- зовнішньої стабільності та передбачуваності (2008-2009 роки – світова криза, 2014 рік–поточний час – гібридна війна з РФ, 2020 рік–поточний час – світова пандемія COVID-19),
- та стабільності, послідовності і передбачуваності внутрішньої державної політики, яка, в свою чергу, посилює довгострокову стійкість економіки.

Разом з тим, зовнішні шоки, непослідовна внутрішня політика, постійні непослідовні внутрішні трансформаційні процеси, які в умовах відсутності державної системи стратегічного планування є важко передбачуваними на період понад рік, є причиною значних економічних коливань і, відповідно, відхилення прогнозу від факту.

Професійність і якість модельного апарату, обговорення, обмін експертними думками за таких умов відіграють ключове значення для прогнозування вже наслідків шоків, що реалізувались, та прийнятих політичних рішень. І перегляд консенсус-прогнозу на 2020 рік після поширення пандемії є тому підтвердженням. Якщо порівняти квітневий консенсус-прогноз ВВП номінального та реального на 2020 рік, інфляції, ІЦВ та рівня безробіття, імпорту, то можна зазначити, що ці показники є досить близькими до фактичних (див. табл. 2). І це відбулось, незважаючи на значні розбіжності між позиціями експертів, які відображали на той час високий ступінь невизначеності прогнозу.

Отже, консенсус-прогноз є ефективним механізмом прийняття рішень щодо прогнозу в умовах високої невизначеності навіть незважаючи на той факт, що він не може передбачати шоки.

Таблиця 1

ДИНАМІКА КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗУ НА 2012-2016 РОКИ

	2012 звіт	Прогноз на 2012 рік станом на:		2013 звіт		Прогноз на 2013 рік станом на:		2014 звіт		Прогноз на 2014 рік станом на:		2015 звіт		Прогноз на 2015 рік станом на:		2016 звіт		Прогноз на 2016 рік станом на:	
		03/11	08/11	03/11	08/11	04/12	08/12	04/12	08/12	05/14	08/13	05/14	08/13	05/14	09/14	05/15	09/15	05/15	09/15
Номінальний ВВП, млрд грн	1 404,7	1 495,8	1 531,0	1 465,2	1 675,1	1 586,9	1 690,1	1 622,8	1 688,9	1 988,5	1 695,0	2 385,4	2 221,1	2 255,4					
Реальний ВВП, %	0,2	5,1	5,4	0,0	4,1	-6,6	3,3	2,3	1,9	1,2	2,4	1,1	0,9						
Індекс споживчих цін, (середній за рік), %	100,6	109,6	109,4	99,7	108,0	112,1	105,9	105,1	108,5	110,5	113,9	116,9	114,0						
Індекс до грудня поперед. року, %	99,8	109,2	108,9	100,5	107,2	107,8	106,1	105,5	107,5	108,5	112,4	112,3	112,5						
Обсяг експорту товарів та послуг, млрд дол. США	86,5	91,0	97,0	81,7	105,0	102,5	99,2	94,5	85,8	77,9	46,0	52,7	50,3						
Обсяг імпорту товарів та послуг, млрд дол. США	-104,9	-96,4	-105,0	-97,4	-115,0	-114,0	-112,1	-107,2	-94,4	-83,7	-52,5	-55,0	-50,6						
Обмінний курс, середній, грн/дол.США	7,99	8,03	8,02	7,88	8,39	8,45	8,69	8,59	11,00	12,50	25,60	25,00	25,10						
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн	3 041	2 853	3 117	3 282	3 386	3 367	3 605	3 608	3 733	4 195	5 183	4 149	4 699						

Продовження таблиці 1

ДИНАМІКА КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗУ НА 2017-2020 РОКИ

	2017 звіт	Прогноз на 2017 рік станом на:		2018 звіт		Прогноз на 2018 рік станом на:		2019 звіт		Прогноз на 2019 рік станом на:		2020 звіт		Прогноз на 2020 рік станом на:	
		04/16	08/16	04/16	08/16	05/17	09/17	04/18	09/18	04/18	09/18	04/19	10/19	04/19	10/19
Номінальний ВВП, млрд грн	2 983,9	2 585,0	2 626,0	3 560,6	3 144,3	3 217,3	3 978,4	3 912,4	4 194,1	4 609,6	4 533,0				
Реальний ВВП, %	2,5	2,5	2,9	3,4	3,0	3,0	3,2	3,1	-4,0	3,0	3,2				
Індекс споживчих цін, (середній за рік), %	114,4	111,0	110,9	110,9	108,3	108,9	107,9	108,9	102,7	107,6	107,2				
Індекс до грудня поперед. року, %	113,7	109,0	109,0	109,8	107,0	108,0	104,1	107,9	105,0	106,0	106,6				
Обсяг експорту товарів та послуг, млрд дол. США	53,9	48,0	48,0	59,2	51,0	53,9	63,6	58,0	60,6	64,3	66,0				
Обсяг імпорту товарів та послуг, млрд дол. США	-62,7	-49,3	-48,8	-70,6	-55,5	-60,0	-76,1	-66,8	-62,4	-75,8	-77,2				
Обмінний курс, середній, грн/дол.США	26,60	28,05	27,20	27,20	29,30	28,30	25,85	29,15	26,96	29,18	27,50				
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн	7 104	5 699	5 700	8 865	7 918	8 350	10 497	10 070	11 591	11 852	12 025				

Таблиця 2

ДИНАМІКА КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗУ НА 2020 РІК

(травень 2017 – липень 2020 року)

Показник	Звіт 2020	2020								
		05/ 2017	09/ 2017	04/ 2018	09/ 2018	12/ 2018	04/ 2019	10/ 2019	04/ 2020	07/ 2020
Національні рахунки, млрд грн										
Номінальний ВВП	4194,1	3 944,2	4 111,4	4 272,0	4 463,4	4 505,8	4 609,6	4 533,0	4 054,3	3964,0
Споживання, усього	3923,2	3 379,3	3 445,9	3 729,0	3 853,7	3 917,0	4 028,3	4 100,0	3 870,8	x
Валове нагромадження	315,0	783,1	860,2	828,3	951,9	951,9	897,6	840,0	410,6	x
Чистий експорт товарів та нефакторних послуг	-44,1	-163,9	-197,6	-241,9	-332,1	-332,1	-358,0	-386,0	-223,2	x
Національні рахунки, індекс, (% , річна зміна)										
Реальний ВВП	-4,0	4,0	4,0	3,3	3,1	3,1	3,0	3,2	-4,2	-6,0
Споживання	0,5	2,4	2,2	2,9	3,1	2,9	3,1	4,1	-3,0	-4,0
Валове нагромадження основного капіталу	-24,4	4,3	6,0	8,4	9,2	8,8	9,0	8,3	-14,8	-20,3
Експорт товарів та послуг	-5,6	4,6	3,7	3,8	3,7	3,0	3,5	3,2	-7,9	-8,2
Імпорт товарів та послуг	-9,6	5,1	4,8	4,5	4,9	4,5	4,5	6,1	-12,2	-13,3
Випуск окремих секторів економіки, %, річна зміна										
Сільське господарство	-11,5	2,4	2,5	1,9	2,0	2,0	2,0	1,8	-1,1	-2,3
Промислове виробництво	-4,5	4,9	4,7	4,3	4,1	4,4	3,2	2,6	-6,1	-7,9
Інфляція, індекс (%)										
Індекс споживчих цін (середній за рік)	102,7	106,0	106,4	108,3	107,5	108,0	107,6	107,2	105,8	103,1
грудень до грудня попер. року	105,0	105,0	105,0	106,8	106,0	106,9	106,0	106,3	107,0	105,8
Індекс цін виробників промислової продукції (середній за рік)	98,4	107,3	107,6	108,6	109,1	110,0	110,2	109,2	100,3	98,1
грудень до грудня попер. року	114,5	106,0	107,0	108,1	108,2	109,5	108,6	108,0	109,9	108,0
Зовнішній сектор, млрд дол. США										
Рахунок поточних операцій	6,2	-4,2	-4,9	-4,2	-3,4	-3,9	-5,1	-5,0	-3,9	-2,1
Обсяг експорту товарів та послуг	60,7	56,2	59,1	61,3	66,4	65,3	64,3	66,1	54,4	55,1
Обсяг імпорту товарів та послуг	-62,5	-61,6	-65,5	-69,8	-76,0	-76,0	-75,8	-79,1	-62,6	-62,9
Фінансовий рахунок	4,2	-5,0	-5,0	-4,7	-4,7	-3,9	-5,3	-5,1	-2,1	-0,6
Прямі іноземні інвестиції	-1,0	-4,2	-4,1	-3,8	-3,9	-3,1	-2,8	-3,0	-0,5	1,0
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США	29,1	17,5	25,0	19,6	18,4	18,0	20,5	22,0	22,1	26,7

Продовження таблиці 2

Показник	Звіт 2020	2020								
		05/ 2017	09/ 2017	04/ 2018	09/ 2018	12/ 2018	04/ 2019	10/ 2019	04/ 2020	07/ 2020
Обмінний курс, грн/дол США										
Середній	26,96	31,00	30,00	31,00	31,00	30,90	29,18	27,30	28,85	27,00
Кінець періоду	28,27	34,00	32,00	32,00	32,00	32,00	29,80	28,00	29,50	28,25
Державні фінанси, млрд. грн										
Доходи зведеного бюджету	1 376,7	1 215,0	1 316,7	1 312,2	1 529,6	1 499,1	1 498,9	1 464,2	1 207,6	1 227,3
Видатки зведеного бюджету	1 601,1	1 313,0	1 400,1	1 396,3	1 602,7	1 601,0	1 591,7	1 558,6	1 433,0	1 445,0
Сальдо зведеного бюджету	-224,4	-97,4	-84,6	-102,7	-111,8	-93,0	-92,8	-94,4	-225,4	-217,7
Державний борг (прямий та гарантований)	2 551,9	2 622,4	2 606,0	2 550,0	2 575,7	2 450,0	2 478,8	2 350,0	2 450,0	2 212,9
Соціальні показники										
Рівень безробіття (за мето- дологією МОП), % до робо- чої сили віком 15–70 років	9,5	8,7	8,6	8,9	9,1	8,6	8,4	8,4	9,4	9,6
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн	11 591	10 500	10 680	11 850	11 750	11 938	11 852	12 025	11 079	11004

СТАН СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Неординарність кризи, спричиненої поширенням коронавірусу SARS-CoV-2, полягає в тому, що її проявом є не стільки злам траєкторії розвитку, скільки суттєва зміна характеру розвитку як на макро, так і на мікрорівнях на тлі кардинальних змін способу життя суспільства. Зміни торкнулися всіх сфер життєдіяльності (спілкування / режиму роботи/ навчання тощо). А вимушене запровадження перманентних карантинних обмежень в переважній більшості країн світу і в Україні, які різнилися впродовж року своїми масштабами та термінами, зумовило безпрецедентну трансформацію поведінки економічних суб'єктів на рівні як споживання, так і виробництва, коли домінуючими принципами мотивації стала обережність на фоні перманентної невизначеності.

Відтак, як сама пандемія, так і безпрецедентні карантинні кроки спричинили уповільнення економічного розвитку у країнах світу, у т.ч. ЄС та Україні.

Максимального негативного ефекту від жорстких протиепідеміологічних заходів в Україні було найбільш відчутно у період локдауну – у квітні-травні 2020 року. У III-IV кварталах 2020 року, зважаючи на послаблення карантинних заходів, спостерігалось певне пожвавлення економічної діяльності. **В цілому за рік зменшення ВВП України становило 4,0 %, що навіть менше, ніж прогнозувала більшість експертів, але є максимально близьким до консенсус-прогнозу – 4,2%.**

Загалом, Україна, порівняно із багатьма країнами світу, має відносно менше погіршення показників за підсумками 2020 року. Так, якщо порівняти результати економічної активності у 2020 році України з країнами ЄС (27), то Україна у 2020 році показала менші від'ємні темпи та кращі показники динаміки ВВП, ніж, наприклад, такі країни-сусіди, як Угорщина та Словаччина, що за підсумком року мали глибше падіння, ніж Україна.

Причинами такого успіху є, зокрема, трансформаційний характер нашої економіки. Слабке залучення у виробничі ланцюги доданої вартості у світовій економіці, суттєва частка тіньового бізнесу та доходів, слабо розвинений туризм, досить вагома частка сільського господарства (що гарантувало

Рис. 1. Зміна ВВП в Україні та країнах ЄС,
до відповідного періоду попереднього року, %

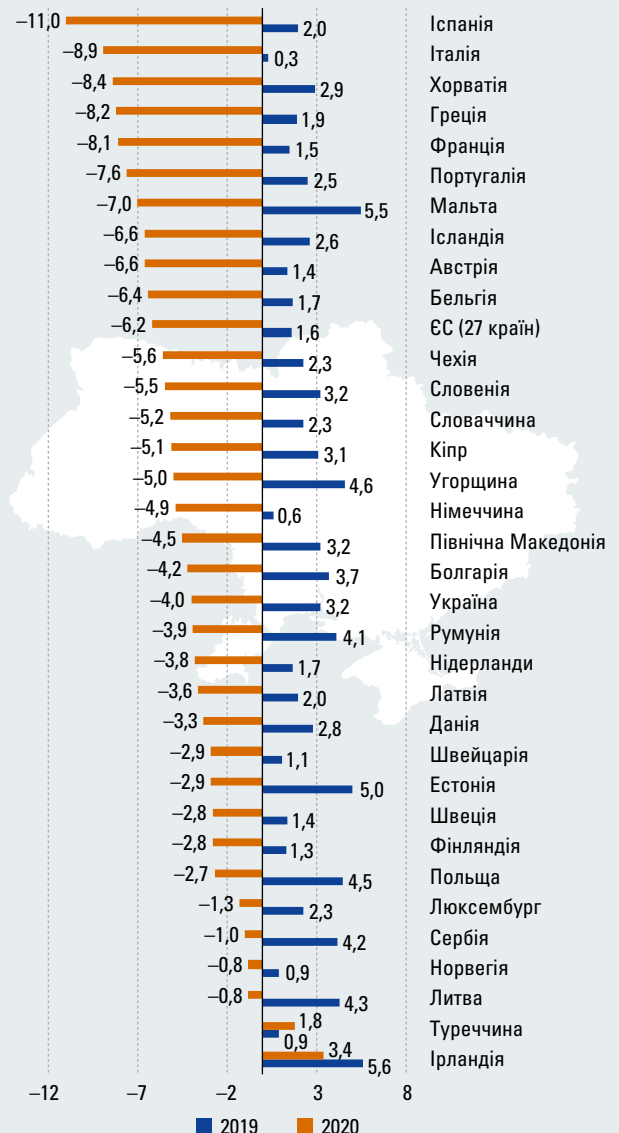
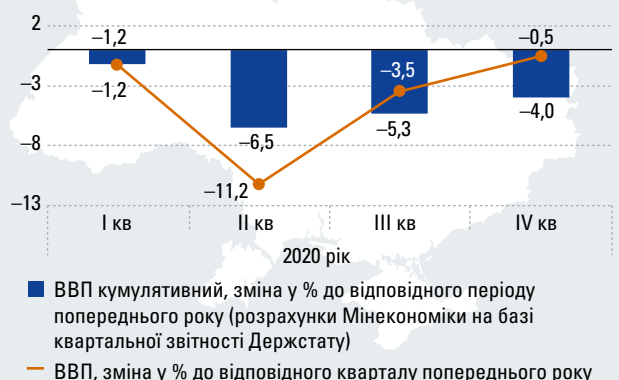

Рис. 2. Зміна ВВП в Україні, до відповідного періоду
попереднього року, %

продовольчу безпеку), велика частка крупного виробництва, яке не зупинялось навіть у пікові періоди, вміння українців виживати та пристосовуватися до різних складних умов.

Але існують і інші суто економічні причини помірного послаблення економіки України. Серед них впроваджені Урядом та НБУ заходи, спрямовані на пом'якшення негативних наслідків впливу пандемії COVID-19 шляхом підтримки населення та бізнесу, швидка адаптація окремих секторів економіки до роботи в умовах соціальних обмежень, збереження стабільності у фінансовому секторі на відміну від попередніх криз, вихід, зважаючи на обмежений попит, за підсумками року на інфляцію на рівні 5%, що відповідає інфляційному таргету НБУ. Всі ці фактори сприяли у сукупності формуванню на позитивному рівні внутрішнього споживчого попиту.

ДОВІДКОВО

Споживча інфляція за підсумком січня-лютого очікувано прискорила і становила 2,3% (в січні становила 1,3%, у лютому уповільнилася до 1% за місяць). Сформована подорожчанням продуктів харчування, на які «переключений» наразі попит домогосподарств і обмежена пропозиція через неврожай с/г продукції минулого року, та зміною тарифів на комунальні послуги (вплив зовнішнього чинника та зростання витратності).

Так, **споживчий попит домогосподарств зазнав найменших втрат** в умовах кризи та фактично став єдиним компонентом, що забезпечив позитивний внесок у динаміку ВВП у 2020 році.

Позитивна динаміка попиту підтримувалась двома факторами.

По-перше, соціальною політикою уряду. Було підвищено мінімальну заробітну плату (з 1 січня 2020 року до 4 723 грн, з 1 вересня 2020 року до 5 000 грн), забезпечено збереження трудових прав за працівниками та прав внутрішньо переміщених осіб, здійснено виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності у розмірі 50% середньої зарплати під час протидії COVID-19. Також, наразі передбачена допомога по частковому безробіттю роботодавцям із числа суб'єктів малого та середнього підприємництва за період карантину.

Рис. 3. Споживчі ціни, %

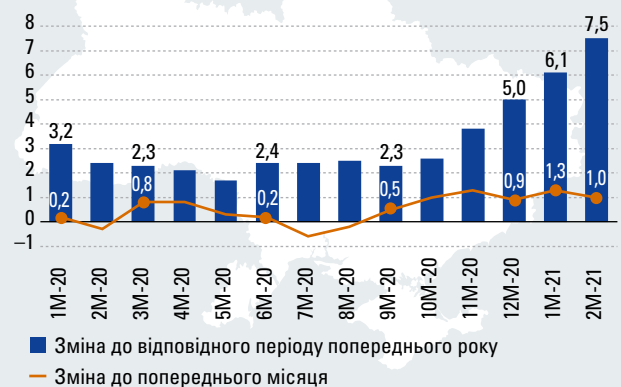

Рис. 4. Внески складових попиту у ВВП, в.п.

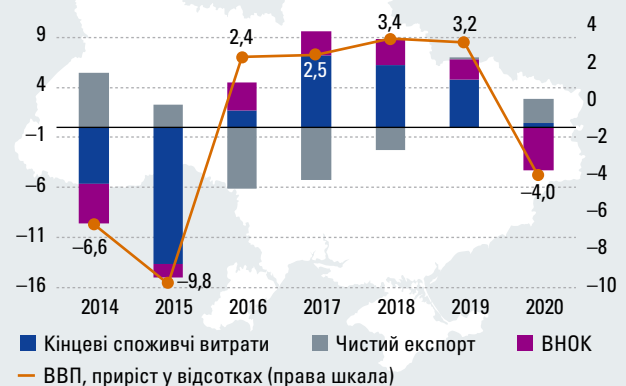
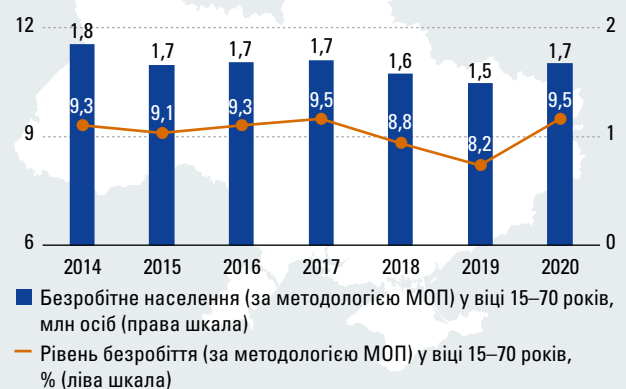

Рис. 5. Безробітне населення

Незважаючи на всі складнощі із розвитком ситуації на ринку праці під час локдаунів в Україні та світі, рівень безробіття в Україні упродовж року знаходився у прогнозованих межах. Так, за даними ДСЗ статус безробітного у 2020 році отримали 1 674,2 тис. осіб, рівень безробіття населення віком 15-70 років за 2020 рік становив 9,5% до робочої сили

відповідного віку з урахуванням зменшення кількості зайнятого населення віком 15-70 років на 4,0% порівняно з 2019 роком.

ДОВІДКОВО

За даними ДСЗ статус безробітного у січні-лютому 2021 році отримали 610,9 тис. осіб

Другим фактором, що **сприяв зростанню попиту, стало збереження в цілому позитивної динаміки номінальної заробітної плати під впливом збереження позитивної динаміки розвитку окремих секторів економіки** (оптова та роздрібна торгівля, фінансова та ІТ сфера, хімічна та фармацевтична галузі промисловості) в умовах збільшення попиту на продукцію / послуги даних ВЕД.

Загалом, номінальна середньомісячна заробітна плата штатних працівників у 2020 році збільшилась на 10,4% до 11 591 грн (у 2019 році – 10 497 гривень), а реальна – на 7,4%, що і дозволило з урахування запроваджених урядом компенсаційних соціальних виплат утримати на позитивному рівні попит домогосподарств.

ДОВІДКОВО

У січні-лютому 2021 року реальна заробітна плата зросла на 8,0% (зростання на 12,4% у січні-лютому 2020 року).

Нажаль, **протидіяти падінню інвестиційного попиту було практично не можливо**, незважаючи на суттєве зростання державних капітальних видатків. На тлі значної невизначеності інвестиційна пауза стала одним із основних проявів пандемії COVID-19. Загалом, за підсумком 2020 року валове нагромадження основного капіталу (ВНОК) продемонструвало найбільше з усіх компонент попиту скорочення, що склало 24,4% (проти зростання на 11,7% у 2019 році).

Скорочення інвестицій мало місце практично у всіх видах економічної діяльності, виключеннями стали інвестиції у поштову та кур'єрську діяльність та у телекомунікації (електрозв'язок), що мають безпосереднє відношення до діяльності в умовах карантинних обмежень. Серед ВЕД, що продемонстрували найбільші темпи скорочення освоєних капітальних інвестицій: авіаційний транспорт та мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, які потрапили до переліку обмеження діяльності в умовах карантину.

Рис. 6. Зміна роздрібною торгівлі та реальної заробітної плати, до відповідного періоду попереднього року, %

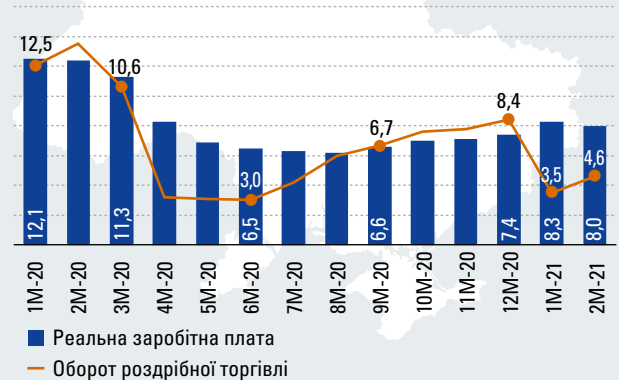

Рис. 7. Капітальні інвестиції

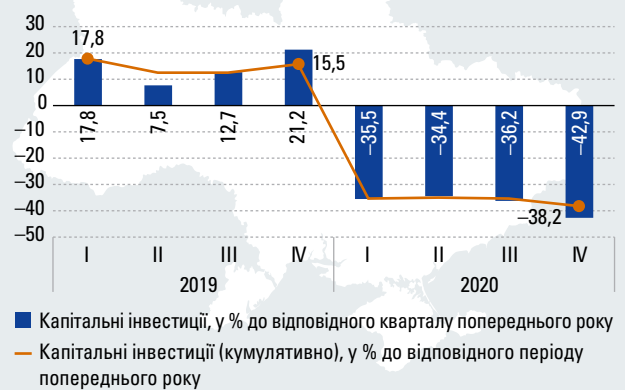
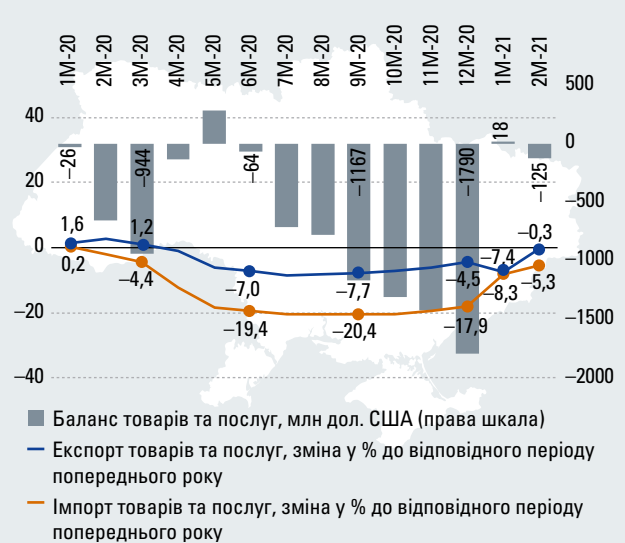

Рис. 8. Зовнішня торгівля

Відносно низький зовнішній попит та протекціонізм з боку окремих торговельних партнерів, зважаючи на те, що економічна й соціальна

діяльність у більшості країн відбувалася в умовах боротьби з пандемією COVID-19, загострили наявні виробничі проблеми в різних країнах. Це обумовило **негативні результати зовнішньоекономічної діяльності**, ураховуючи експортоорієнтованість економіки України. До цього додався фактор меншого обсягу врожаю сільськогосподарських культур та погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури на окремі види товарів українського експорту (зокрема чорні метали, кукурудзу, добрива). Так, **у 2020 році експорт товарів та послуг зменшився у вартісному вимірі, за попередніми даними Національного банку, на 4,6%**. При цьому за відсутності суттєвих коливань курсу імпорту зазнав більших втрат, ніж експорт. **Вартісні обсяги імпорту товарів та послуг зменшилися на 17,9% порівняно з 2019 роком. Сальдо торгівлі товарами та послугами у 2020 році становило «мінус» 1 813 млн дол. США.**

ДОВІДКОВО

За даними НБУ у січні-лютому 2021 року експорт товарів та послуг зменшився на 0,3% порівняно з відповідним періодом 2020 року, імпорту товарів та послуг зменшився на 5,3%. Сальдо товарів та послуг становило «мінус» 125 млн дол. США порівняно з «мінус» 659 млн дол. США у січні-лютому 2020 року.

Незвичайна економічна ситуація в усьому світі та періодичне обмеження діяльності підприємств та організацій, що запроваджувались з метою попередження розповсюдження інфекції, позначилось як на динаміці основних складових попиту, так відповідно і на виробничій активності. При цьому, слід зазначити, що **виробництво реагувало не лише на динаміку попиту, а і на безпосередньо карантинні обмеження, тимчасові складнощі з отримання необхідної імпортової сировини.**

Так, **у галузевому розрізі** найвідчутнішого удару зазнали переважно галузі, які передбачають скупчення великої кількості людей в одному приміщенні, або їх тривале спілкування і працю на небезпечній, з точки зору зараження, відстані. Відповідно значних втрат зазнала сфера послуг, а саме пасажирські перевезення (падіння обсягу пасажирообігу становить 53,9%), діяльність закладів харчування, готелів та ресторанів тощо. І це не зважаючи на те, що сам попит домогосподарств не скоротився. Це переважно малий та середній бізнес, діяльність якого в основному підпадала під низку заборон та карантинних обмежень.

Рис. 9. Внески основних ВЕД у ВВП, в.п.

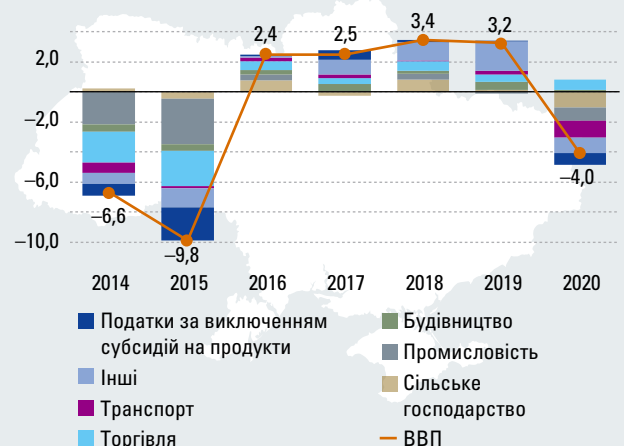

Рис. 10. Динаміка основних видів економічної діяльності, до відповідного періоду попереднього року, %

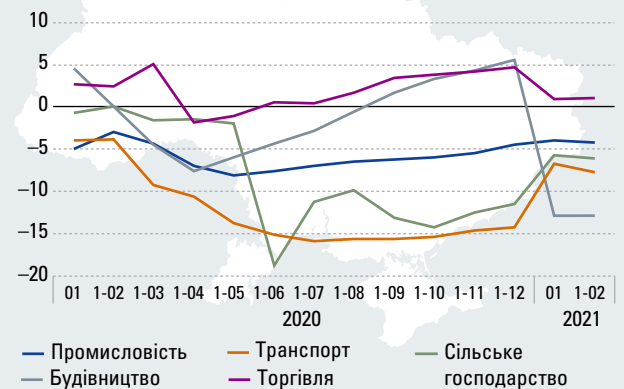
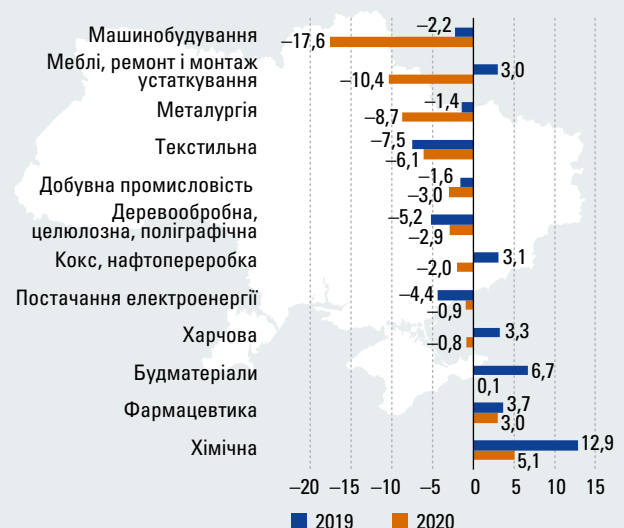

Рис. 11. Індекс промислової продукції у розрізі основних видів діяльності, до відповідного періоду попереднього року, %

Значно менших втрат зазнали галузі, що переважно орієнтовані на внутрішній ринок та ті, що змогли швидко адаптувати свою діяльність до нових умов, застосовуючи цифрові технології в умовах дистанціювання. Прикладом є фармацевтичне (зростання на 3% за результатами 2020 року) та хімічне виробництво (на 5,1% відповідно), харчова промисловість (скорочення лише на 0,8%), ІТ-сектор, фінансова сфера та, звичайно ж, сфера охорони здоров'я, на плечі якої ліг весь тягар боротьби з коронавірусом.

Також суттєво скоротили виробництво галузі інвестиційного циклу (зокрема, машинобудування – на 17,6%), за виключенням будівництва, яке зросло на 5,6%. Також демонстрували істотне зменшення обсягів експортоорієнтовані виробництва (зокрема, металургія – на 8,7%).

Але, в цілому зменшення ВВП є меншим, ніж інших показників основних секторів економіки, зокрема промисловості (на 4,5%) та сільськогосподарства (на 11,5%). Причиною є те, що відбувалась компенсація втрат одних видів економічної діяльності, які традиційно визначали динаміку ВВП, зростанням або несуттєвим зменшенням результатів діяльності інших, які виявились менш вразливими, більш гнучкими й пристосованими до реалій сьогодення або, взагалі, залишилися у вигоді з урахуванням зростання попиту на їх продукцію.

ДОВІДКОВО

У січні-лютому 2021 року промислове виробництво зменшилося на 4,2% («мінус» 3% за 2 місяці 2020 року), сільське господарство скоротилося на 6,1% («плюс» 0,1% відповідно), індекс будівельної продукції скоротився на 12,8% (у січні-лютому 2020 року – на рівні січня-лютого 2019 року (0%)), падіння обсягів випуску у сфері транспорту становило 7,7% («мінус» 3,8% у січні-лютому 2020 року).

Той факт, що Україні вдалось під час ковідної кризи уникнути фінансової дестабілізації та продовжувати безперебійну діяльність банківської сфери, дозволило активно використовувати фінансові механізми підтримки суспільства та економіки у боротьбі із кризою. Досить важливу роль у цілому зіграла підтримка з боку держави, зокрема пріоритетність розподілу бюджетних коштів на забезпечення медичних потреб та відбудову транспортної і соціальної інфраструктури, а також на підтримку населення та бізнесу з метою стимулювання попиту.

У свою чергу, мобільний перехід підприємств на нові форми організації робочих процесів (дистанційного / надомного режиму роботи та навчання) створював підвищений попит на нові цифрові послуги та надання вже існуючих послуг в цифровому форматі, у т.ч. ведення торгівлі та бізнесу.

Отже, Україна витримала іспит впливу пандемії COVID-19. І наразі, ситуація в економіці, переважно, залежить від динаміки та масштабів розповсюдження пандемії, значною мірою зберігає характерні ознаки другої половини минулого року із превалюванням факторів стриманого попиту та високого рівня невизначеності щодо найближчої перспективи. Втім, за окремими показниками можна спостерігати і певну різницю в їх динаміці у порівнянні, принаймні, із останніми місяцями минулого року.

Але незважаючи на те, що I квартал 2021 року лишався негативним з точки зору економічної динаміки, відновлення зростання очікується вже починаючи з II кварталу з урахуванням низької бази порівняння минулого року та процесів вакцинації як у світі, так і всередині країни.

ПРОГНОЗ МАКРО- ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА 2021-2024 РОКИ

До Вашої уваги пропонується сьомий варіант прогнозу на 2021 рік та третій варіант прогнозу на 2022 рік, розрахований на базі матеріалів, представлених учасниками опитування. Прогнози на 2023 та 2024 роки експертами надано вдруге.

Прогнози відновлення економіки України як на 2021 рік, так і на подальшу перспективу, в основному все ще знаходяться під впливом невизначеності щодо майбутнього розвитку та строків подолання пандемії COVID-19 як у світі, так і всередині країни. Експерти не помилились щодо виникнення другої хвилі у II півріччі 2020 року. А боротьба з пандемією, яка виявляється складнішою і тривалішою, зважаючи на появу нових штамів вірусу, який еволюціонує, та з наслідками коронакризи, що триває вже більше року, ускладнює процес прогнозування та формує своєрідну невпевненість у майбутньому перебігу подій, саме на короткострокову перспективу.

Звичайно на сьогодні досить складно оцінити й ефективність (швидкість та масштабність) проведення процесу вакцинації, що наразі запущено у всьому світі і від успіху якого залежить спад розповсюдження світової пандемії, пом'якшення карантинних обмежень та, відповідно, і економічне зростання. Тому, **експерти досить обережно ставляться до своїх оцінок економічного розвитку на 2021-2022 роки, а на подальшу перспективу переважно ставлять стійкий тренд.**

Головними консенсус-меседжами є:

- Високо вірогідним є можливість виникнення наступних хвиль пандемії COVID-19 у 2021-2022 роках. Хоча їх вплив на суспільство та економіку матиме менші масштаби, ніж від першої хвилі, зважаючи на процеси адаптації економіки та суспільства до сучасної реальності.
- Фактор закінчення пандемії або суто технічний фактор відсутності впливових карантинних обмежень є важливим, але вже не є визначальним в сенсі самої суті процесів відновлення. Початок вакцинації в Україні дещо сприятиме подоланню розповсюдження хвороби, але не матиме вирішального значення.

- Для відновлення втраченого потенціалу під час пандемії COVID-19 Україні необхідно від 2-х до 3-х років. Стабілізація ситуації, формування сприятливого зовнішньоекономічного середовища, а також дії Уряду та Національного банку з продовження реалізації заходів з метою підтримки бізнесу та населення, спрямованих на пом'якшення негативних наслідків впливу пандемії COVID-19, підтримуватимуть відновлення зростання.
- В постпандемічному суспільстві зміниться поведінка людей (звички щодо їжі, спілкування, фізичного навантаження, проведення відпусток та вільного часу, ставлення до людських цінностей). У свою чергу, «ковідний тиск» відкриває нові можливості для розвитку, зокрема підприємств виробничої сфери та в чергове акцентує увагу на екологізації сфер суспільної діяльності.
- Впевненість у посиленні ролі цифровізації в суспільстві зростає, що позначатиметься на розвитку окремих секторів економіки (зокрема IT) та ринку праці.

Такі явища певним чином позначилися на прогнозах експертів, консенсусна оцінка за якими наразі порівняно з попередньою дещо покращилася.

Так, експерти очікують на зростання ВВП у 2021 році на рівні 4,1% на відміну від раніше прогнозованих 3,2%, у 2022 році – на 3,7% на відміну від 3,5% відповідно. Всі елементи попиту матимуть позитивну динаміку, а найбільше зростання спостерігатиметься, знову таки, в інвестиціях. На думку експертів у 2023-2024 роках темпи економічного зростання України матимуть стійке зростання на рівні 3,5% у 2023 році та 3,9% у 2024 році. Бюджетне стимулювання, запроваджене для підтримки населення та бізнесу, зберігатиме високі позиції, що має своє відображення у розмірі дефіциту бюджету, який за оцінками експертів порівняно з 2020 роком поступово зменшуватиметься, але буде вищим за попередні оцінки (консенсусна оцінка на 2021 рік становить «мінус» 4,9% від ВВП проти «мінус» 3,4% попередньої оцінки консенсус-прогнозу,

на 2022 рік – «мінус» 4,3% на відміну від «мінус» 2,8%). Поряд з тим, підвищилися оцінки зростання внутрішніх цін на тлі посилення ролі витратної складової ціни, у т.ч. через тиск зовнішніх чинників. Так, як і в попередньому консенсус-прогнозі експерти переважно схиляються до вірогідності перевищення цільового рівня НБУ на тлі поступового відновлення економічної активності у 2021 році. Втім, у подальшому певна група експертів вважає, що відбуватиметься поступове вичерпання тиску інфляційних чинників та відновлення середньострокового тренду на уповільнення інфляційних процесів (вже у 2022 році). Так, консенсусна оцінка інфляції у розрахунку рудень до грудня на 2021 рік становить 7,4% проти 6,0% (попередньої оцінки консенсус-прогнозу), на 2022 рік – 6,6% на відміну від 6,0% відповідно. В умовах виходу на траєкторію зростання поступово збільшуватиметься потреба у робочій силі і рівень безробіття знижуватиметься, але не вийде на допандемічний рівень (консенсусна оцінка на 2021 рік зберіглася на рівні попередньої і становила 9,2%, на 2022 рік – дещо підвищилася до 8,7% на відміну від 8,5%).

Порівнюючи отримані в процесі підготовки цього випуску усереднені кількісні припущення на 2021-2022 роки з припущеннями, наданими експертами у липні 2020 року, прослідковується однаковість щодо підвищення показників середньорічної мінімальної заробітної плати, середньорічної ціни на нафту марки Brent, середньорічної зміни ціни на залізну руду (з суттєвим підвищенням у 2021 році). Також, на думку експертів, відбуватиметься підвищення тарифів для населення на електроенергію у 2021 році до 36,8% з 15% (попередньої оцінки) (у розрахунку грудень до грудня)). Водночас, спостерігається суттєвий перегляд у бік підвищення середньорічної зміни ціни на пшеницю та кукурудзу у 2021 році (у 3,3 раза). Натомість, очікування врожаю зернових у 2021-2022 роках залишилось на рівні минулого опитування.

Консенсус-прогноз на 2021-2022 роки є кращим за своїми параметрами, ніж прогноз для України міжнародний фінансових організацій (див. таблицю 3).

ДОВІДКОВО

Міжнародний валютний фонд оновив прогноз розвитку світової економіки у 2021 році до 6% із 5,2%, у 2022 році – до 4,4% (проти 4,2%) відповідно.

Перегляд у бік збільшення відображає додаткову фінансову підтримку в кількох великих економіках, очікуване відновлення, яке забезпечується вакцинами, у другій половині 2021 року та продовження адаптації економічної діяльності до загальмованої мобільності.

Водночас, глобальні перспективи залишаються дуже невизначеними через рік пандемії. Нові мутації вірусів та накопичення людських жертв викликають занепокоєння, навіть якщо зростання масштабів вакцинації піднімає впевненість. Економічне пожвавлення різниться між країнами та секторами, що відображає різницю в зривах, спричинених пандемією, та масштаби підтримки політики.

Про це йдеться у квітневому огляді світової економіки (World Economic Outlook, April 2021) від МВФ.

Як і в жовтневих прогнозах, існує великий рівень невизначеності щодо прогнозу. Економіка країн з ринком, що формується і країн, що розвиваються, в 2021 році зростає на 6,8%, а в 2022 році – на 5%. Так, Китай вже повернувся до докризового рівня ВВП у 2020 році, тоді як багато інших не очікують цього робити аж до 2023 року.

Серед розвинених економік, очікується, що США цього року перевищать до пандемічний рівень ВВП, тоді як багато хто в групі повернеться до своїх до пандемічних рівнів лише у 2022 році. Так, найбільше зростання очікується в США та Іспанії – на 6,4% у 2021 році, у 2022 році – 3,5% та 4,7% відповідно.

МВФ прогнозує, що ВВП України в 2021 році зростає до 4% з прогнозованих раніше 3%. Також, був оновлений прогноз відновлення української економіки в 2022 році з 3,2% до 3,4% зі збереженням темпів зростання в 2023 році.

Джерело: <https://bit.ly/39NqQWS>

Таблиця 3

ПРОГНОЗ ОКРЕМИХ ПОКАЗНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЙ НА 2021-2022 РОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Показник	Консенсус-прогноз ¹		Прогноз МВФ ¹		Світовий банк ²		ЄБРР ³	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
ВВП								
номінальний, млрд грн	4 583,1	5 040,0	4 605,9	5 122,3	x	x	x	x
% реальної зміни	4,1	3,7	4,0	3,4	3,8	3,0	3,0	x
Індекс споживчих цін, %								
середній за рік	107,7	106,7	107,9	106,8	x	x	x	x
грудень до грудня попереднього року	107,4	106,6	107,2	106,0	105,0	105,0	x	x
Рівень безробіття, у % до робочої сили віком 15–70 років								
	9,2	8,7	8,6	8,4	x	x	x	x

¹ – станом на квітень 2021 року² – станом на березень 2021 року³ – станом на жовтень 2020 року

Таблиця 4

КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ НА 2021-2022 РОКИ

(станом на квітень 2021 року)

Показник	2021 рік	2022 рік	2021 рік		2022 рік	
	Медіана		MIN	MAX	MIN	MAX
Національні рахунки	млрд грн					
Номінальний ВВП	4 583,1	5 040,0	4 343,1	4 871,8	4 536,8	5 572,8
Національні рахунки	індекс (% , річна зміна)					
Реальний ВВП	4,1	3,7	-1,0	5,6	2,0	4,0
Споживання	3,5	3,0	1,5	6,2	2,6	4,1
Приватне	4,7	4,3	-1,0	8,0	3,2	8,9
Державне	1,0	0,9	-1,0	3,4	-0,7	8,0
Валове нагромадження основного капіталу	8,9	11,1	-7,0	13,2	-2,0	17,7
Експорт товарів та послуг	2,3	3,1	-3,0	8,5	-1,0	5,0
Імпорт товарів та послуг	8,5	7,1	-4,0	13,4	-2,0	10,0
Випуск окремих секторів економіки	%, річна зміна					
Сільське господарство	5,5	3,0	-2,0	8,0	-1,0	5,1
Промислове виробництво	2,7	2,8	-4,0	4,5	-2,0	5,5
Інфляція	індекс (%)					
Дефлятор ВВП (середній за рік)	108,4	107,4	105,9	113,1	106,0	110,2
Індекс споживчих цін (середній за рік)	107,7	106,7	107,0	108,1	105,4	113,9
грудень до грудня попереднього року	107,4	106,6	7,8	109,0	105,0	112,3
Індекс цін виробників промислової продукції (середній за рік)	120,2	109,1	107,0	125,2	102,8	118,7
грудень до грудня попереднього року	112,6	107,9	108,0	124,0	106,0	120,1

Продовження таблиці 4

Показник	2021 рік	2022 рік	2021 рік		2022 рік	
	Медіана		MIN	MAX	MIN	MAX
Зовнішній сектор млрд дол. США						
Рахунок поточних операцій	-1,7	-4,2	-3,0	5,4	-2,1	-5,8
Обсяг експорту товарів та послуг	63,3	66,0	58,0	69,4	57,4	70,6
Обсяг імпорту товарів та послуг	-70,7	-76,1	-56,8	-72,9	-55,7	-79,0
Фінансовий рахунок	3,6	-6,0	-5,0	4,9	2,0	-8,0
Прямі іноземні інвестиції	-1,0	-2,0	0,3	-3,0	-0,5	-3,6
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США	30,1	30,1	17,0	31,5	20,0	32,5
Зовнішній сектор % ВВП						
Рахунок поточних операцій	-1,0	-2,4	-1,9	3,2	-1,1	-3,3
Обсяг експорту товарів та послуг	38,5	37,3	36,3	41,8	33,3	39,5
Обсяг імпорту товарів та послуг	-43,0	-43,0	-35,7	-44,1	-32,3	-45,4
Фінансовий рахунок	2,8	-4,2	-3,1	2,9	-4,5	1,1
Прямі іноземні інвестиції	-0,6	-1,1	-1,7	0,2	-0,3	-2,1
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США	18,3	17,0	10,6	19,2	11,0	17,4
Зовнішній сектор %, річна зміна (номінальний)						
Обсяг експорту товарів та послуг	4,3	5,1	-4,4	14,4	-1,0	7,0
Обсяг імпорту товарів та послуг	13,2	8,1	-9,1	16,7	-1,9	10,3
Обмінний курс, грн/дол. США						
Середній	27,90	28,50	27,00	28,80	27,90	29,30
Кінець періоду	28,20	29,00	27,50	29,80	27,00	31,00
Державні фінанси млрд грн						
Доходи зведеного бюджету	1 390,0	1 566,0	1 121,9	1 537,6	1 259,1	1 711,6
Видатки зведеного бюджету	1 613,5	1 783,3	1 330,0	1 715,3	1 408,7	1 889,2
Сальдо зведеного бюджету	-223,5	-217,3	-177,7	-264,4	-140,1	-227,0
Державний борг (прямий та гарантований)	2 740,0	2 934,1	2 345,0	2 900,0	2 250,0	3 175,0
Державні фінанси % ВВП						
Доходи зведеного бюджету	30,3	31,1	25,0	32,4	25,5	32,1
Видатки зведеного бюджету	35,2	35,4	30,0	36,1	30,0	35,5
Сальдо зведеного бюджету	-4,9	-4,3	-3,7	-5,5	-2,9	-4,5
Державний борг (прямий та гарантований)	59,8	58,2	52,2	64,6	45,6	62,9
Соціальні показники						
Рівень безробіття (за методологією МОП), у % до робочої сили віком 15–70 років	9,2	8,7	8,7	10,5	8,3	9,5
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн	13 562	15 063	11 500	14 470	12 000	16 250
Реальна середньомісячна заробітна плата працівників (номінальна, скоригована на індекс споживчих цін), % до попереднього року	8,6	4,4	-7,3	16,7	-4,3	7,2

Таблиця 5

КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ НА 2023-2024 РОКИ

(станом на квітень 2021 року)

Показник	2023 рік	2024 рік	2023 рік		2024 рік	
	Медіана		MIN	MAX	MIN	MAX
Національні рахунки			млрд грн			
Номінальний ВВП	5 528,0	6 015,0	5 200,3	6 300,6	5 731,7	7 012,1
Національні рахунки			індекс (%, річна зміна)			
Реальний ВВП	3,5	3,9	2,9	4,7	3,0	5,0
Споживання	3,4	3,8	3,0	4,1	2,5	4,5
Приватне	4,0	4,1	3,8	5,0	3,8	4,3
Державне	1,3	3,4	1,0	2,0	1,5	4,0
Валове нагромадження основного капіталу	10,0	9,7	2,0	20,0	3,0	15,0
Експорт товарів та послуг	2,4	3,5	1,5	4,0	1,5	4,1
Імпорт товарів та послуг	5,0	5,9	2,9	9,5	2,6	9,2
Випуск окремих секторів економіки			%, річна зміна			
Сільське господарство	2,8	2,7	1,0	5,0	2,0	4,7
Промислове виробництво	2,3	3,8	-5,0	8,0	1,0	5,0
Інфляція			індекс (%)			
Дефлятор ВВП (середній за рік)	107,3	106,5	106,0	109,0	105,0	109,0
Індекс споживчих цін (середній за рік)	106,0	105,3	105,2	109,0	105,0	107,0
грудень до грудня попереднього року	105,7	105,1	105,0	109,0	105,0	107,0
Індекс цін виробників промислової продукції (середній за рік)	107,8	108,0	105,0	114,5	105,9	110,0
грудень до грудня попереднього року	106,8	107,0	106,0	115,3	105,7	109,0
Зовнішній сектор			млрд дол. США			
Рахунок поточних операцій	-5,7	-4,0	1,1	-10,0	-2,3	-9,2
Обсяг експорту товарів та послуг	69,5	74,7	58,6	74,2	61,0	80,0
Обсяг імпорту товарів та послуг	-80,1	-82,0	-58,0	-88,0	-61,2	-98,7
Фінансовий рахунок	-7,5	-10,0	-0,5	-9,2	-3,2	-11,7
Прямі іноземні інвестиції	-3,5	-3,4	-0,9	-4,3	-1,2	-5,3
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США	29,5	27,6	21,0	33,0	20,0	34,6

Продовження таблиці 5

Показник Період	2023 рік	2024 рік	2023 рік		2024 рік	
	Медіана		MIN	MAX	MIN	MAX
Зовнішній сектор			% ВВП			
Рахунок поточних операцій	-3,0	-1,9	-5,4	0,5	-1,0	-4,0
Обсяг експорту товарів та послуг	36,5	36,1	32,4	38,2	29,8	36,4
Обсяг імпорту товарів та послуг	-42,0	-39,7	-32,1	-43,6	-32,6	-44,9
Фінансовий рахунок	-5,1	-5,9	-0,2	-4,9	-1,5	-5,1
Прямі іноземні інвестиції	-1,8	-1,6	-0,5	-2,1	-0,6	-2,3
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США	15,5	13,4	11,7	16,1	9,8	15,2
Зовнішній сектор			%, річна зміна (номінальний)			
Обсяг експорту товарів та послуг	5,8	5,9	1,5	8,0	1,5	8,9
Обсяг імпорту товарів та послуг	6,0	6,8	2,9	11,4	2,5	12,2
Обмінний курс, грн/дол. США						
Середній	29,00	29,12	28,55	30,50	26,00	32,00
Кінець періоду	29,20	29,60	26,00	32,50	25,00	32,50
Державні фінанси			млрд грн			
Доходи зведеного бюджету	1 707,0	1 865,0	1 404,1	1 820,9	1 547,5	2 033,5
Видатки зведеного бюджету	1 905,0	2 045,0	1 560,1	1 984,7	1 719,5	2 180,9
Сальдо зведеного бюджету	-179,8	-172,0	-156,0	-198,0	-140,2	-180,0
Державний борг (прямий та гарантований)	2 674,3	2 726,9	2 150,0	3 400,0	2 100,0	3 600,0
Державні фінанси			% ВВП			
Доходи зведеного бюджету	30,9	31,0	26,5	31,0	27,0	31,0
Видатки зведеного бюджету	34,5	34,0	30,0	34,6	30,0	34,0
Сальдо зведеного бюджету	-3,3	-2,9	-2,6	-3,6	-2,0	-3,0
Державний борг (прямий та гарантований)	48,4	45,3	40,3	61,7	36,0	59,9
Соціальні показники						
Рівень безробіття (за методологією МОП), у % до робочої сили віком 15–70 років	8,3	8,4	8,0	12,4	7,8	9,0
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн	16 705	18 557	12 500	18 090	13 000	19 940
Реальна середньомісячна заробітна плата працівників (номінальна, скоригована на індекс споживчих цін), % до попереднього року	3,8	2,8	-4,4	5,0	-3,9	5,6

РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТНОГО ОПИТУВАННЯ

Анкетне опитування проводилось за трьома основними напрямками:

1. Вплив COVID-19 на економіку України та можливість наступних хвиль
2. Постпандемічні тенденції розвитку світової економіки та економіки України
3. Процеси цифровізації економіки у постпандемічний період

Порівнюючи отримані в процесі підготовки цього випуску результати анкетного опитування, яке проводилось серед експертів у квітні 2021 року та у липні 2020 року, варто зазначити, що в питаннях постпандемічного розвитку та процесах цифровізації економіки розбіжності в позиціях експертів є несуттєвими. Разом з тим, більш суттєві розбіжності спостерігаються в оцінках впливу COVID-19 на економіку України.

РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТНОГО ОПИТУВАННЯ

станом на квітень 2021

(% від загальної кількості відповідей)

ПОРІВНЯННЯ ПОГЛЯДІВ ЕКСПЕРТІВ

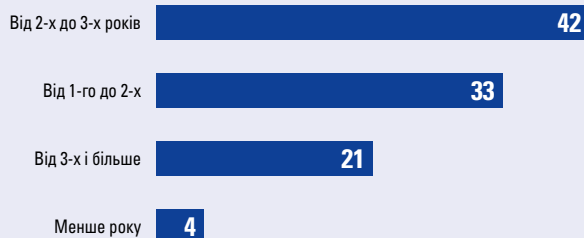
(станом на квітень 2021 / станом на липень 2020)

(% від загальної кількості відповідей)

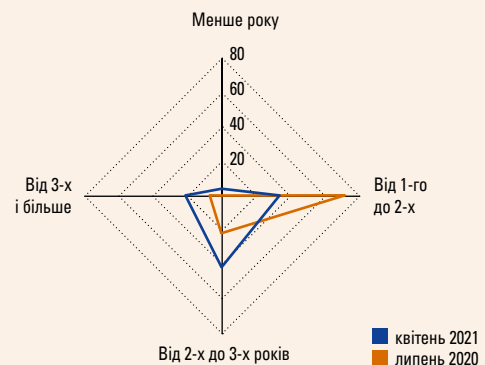
ВПЛИВ COVID-19 НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА МОЖЛИВІСТЬ НАСТУПНИХ ХВИЛЬ

1

Скільки часу необхідно Україні для відновлення втраченого потенціалу під час пандемії COVID-19 (після її завершення)?

Якщо у липні 2020 року експерти вважали, що для відновлення втраченого потенціалу під час пандемії COVID-19 Україні необхідно від 1-го до 2-х років, то у квітні 2021 року на їх думку на це буде потрібно від 2-х до 3-х років.

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Виходячи з падіння економіки та втрати альтернативного зростання, яке могло відбутися в 2020 – та не відбулося.
- За умови формування ефективних стратегій відновлення та розвитку України, зокрема, якісного та безперешкодного їх впровадження, можливо ліквідувати наслідки пандемії для економіки та стимулювати подальший розвиток економічного потенціалу досить в короткий період.
- Відкритий інтервал оцінки втраченого потенціалу. Ще нічого не закінчилось, і невідомо, коли закінчиться.
- У деяких секторах обсяги виробництва будуть відновлені лише після проведення широкомасштабної вакцинації в Україні та інших країнах.
- І до пандемії економіка Україна мала суттєві проблеми.

2

Чи вважаєте Ви ефективним застосування в Україні наступних кроків для відновлення виробництва в промисловості, сільському господарстві, транспорті, торгівлі та будівництві під час пандемії та у постпандемічний період?

1. Запровадження «розумного» протекціонізму

ТАК 70

НІ 30

2. Запровадження податкових пільг для виробництв, які були зупинені на час карантину

ТАК 83

НІ 17

3. Відновлення державного замовлення на продукцію вітчизняних підприємств

ТАК 52

НІ 48

4. Розширення програм «пільгового кредитування» МСП, іпотеки шляхом компенсації кредитної ставки з бюджету

ТАК 65

НІ 35

5. Фінансування за участі держави створення повного циклу виробництва товарів, критично необхідних в умовах, що становлять загрозу життю і здоров'ю громадян

ТАК 55

НІ 45

Бачення експертів щодо кроків для відновлення виробництва в постпандемічний період в Україні станом на квітень 2021 року змінились порівняно з поглядами минулого року.

Так, наразі найбільш дієвими, на думку експертів будуть:

- запровадження податкових пільг для виробництв, які були зупинені на час карантину;
- запровадження «розумного» протекціонізму як критерію локалізації виробництва під час проведення публічних закупівель або інших заходів підтримки національних виробників.

Водночас, на думку експертів, незмінним, але дієвим кроком, залишилось:

- відновлення державного замовлення на продукцію вітчизняних підприємств.

Відповідь «ТАК»

Незмінним та водночас найбільш недієвим, на думку експертів, залишилось:

- збільшення обсягу «гелікоптерних грошей», які роздаються населенню.

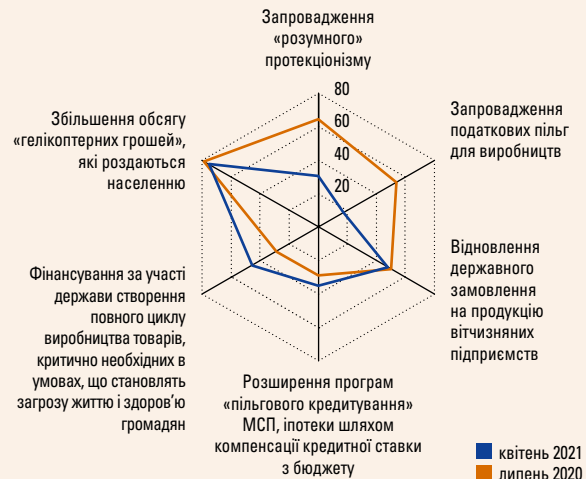
Поряд з тим, також неефективними експерти вважають:

- фінансування за участі держави створення повного циклу виробництва товарів, критично необхідних в умовах, що становлять загрозу життю і здоров'ю громадян;
- розширення програм «пільгового кредитування» МСП, іпотеки шляхом компенсації кредитної ставки з бюджету.

6. Збільшення обсягу «гелікоптерних грошей», які роздаються населенню

Відповідь «НІ»

У відповіді «Інше» окремі експерти зазначили:

- Судова, митна та податкова реформа.
- Запровадження або підвищення ефективності програм навчання та підвищення кваліфікації працівників (з частковим або повним фінансуванням бюджетним коштом)
- Суттєве підвищення фінансування науки за прикладом Європи.

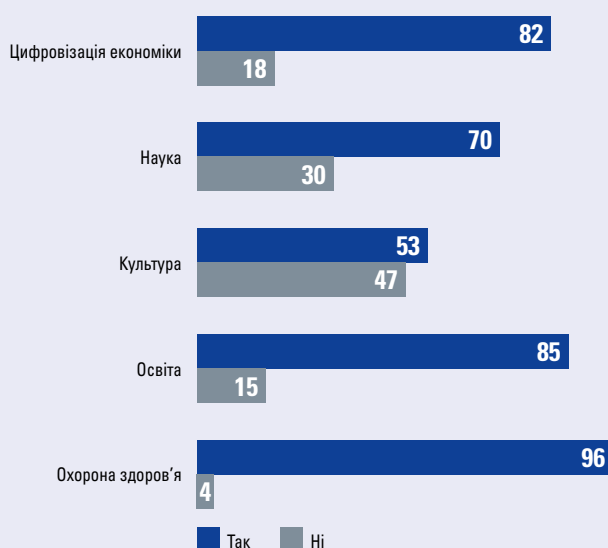

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Держава фінансово слабка, тому все, за що вона повинна заплатити, має високий ризик перетворитися на безстрокові борги. Відтак, бізнес не має довіри до державного замовлення.
- У деяких секторах нестача кваліфікованого персоналу є суттєвим чинником обмеження їхнього зростання.

3

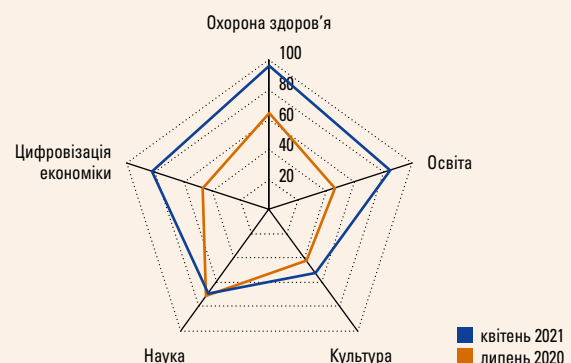
Чи вважаєте Ви ефективним під час пандемії та в постпандемічний період збільшення державної підтримки в різних формах наступних сфер?

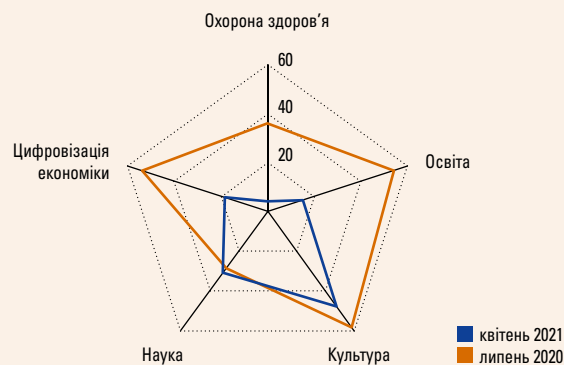
На думку експертів в постпандемічний період збільшення державної підтримки в різних формах буде ефективним для майже всіх запропонованих для розгляду сфер діяльності окрім культури.

При цьому оцінки опитування експертів у квітні 2021 року є більш впевненими, ніж минулого року.

Відповідь «ТАК»

Відповідь «НІ»

У відповіді «Інше» окремі експерти зазначили:

- Промисловість (машинобудування).

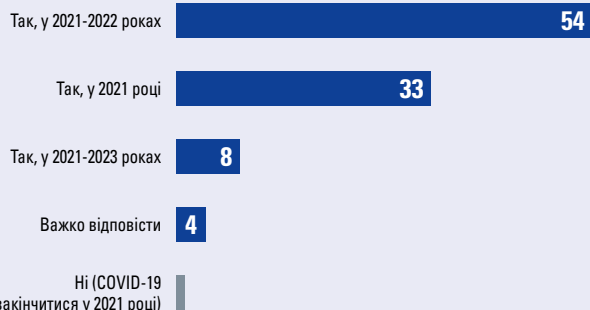

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Так звані «бюджетні» галузі в Україні хронічно недофінансовані, а підтримка цифровізації повинна бути не фінансовою, а регуляторною та інституційною.
- ІТ добре розвиваються і мають стимули і без держави. Потрібно розвивати приладобудування та машинобудування, в т.ч. для імпортозаміщення. Хімічна промисловість, медтехніка, фармовиробництво, власне виробництво всіх вакцин, які прищеплюються людині взагалі.

4

Чи можливі наступні хвилі пандемії COVID-19

Експерти, оцінюючи ситуацію станом на липень 2020 року, не помилились щодо виникнення другої хвилі у II півріччі 2020 року.

У попередньому анкетуванні за запропонованими варіантами результати виглядали як:

- 78 – так, у II півріччі 2020 року,
- 14 – так, у 2021 році,
- 7 – важко відповісти.

У свою чергу, наразі на їх думку, найбільш реалістичною виглядає можливість виникнення наступних хвиль пандемії COVID-19 у 2021-2022 роках.

Коментар, висловлений окремими експертами:

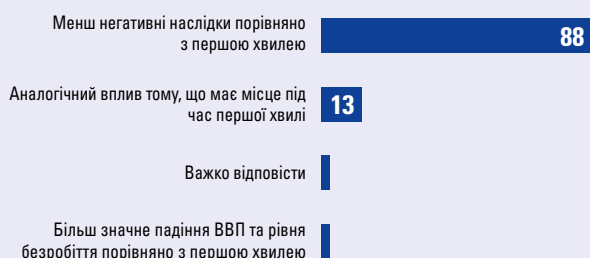
- Допоки не буде знайдено ліки, або отриманий сталий колективний імунітет, або мутації послаблять вірус.
- Після 2021 року хвилі пандемії також можливі, але, найімовірніше, вони будуть набагато менш масштабні, ніж 2020 та 2021 року.
- Ймовірна осіння хвиля 2021 року, а також зимова/весняна 2022 року
- У SARS-CoV-2 виникають нові штами.

4.1. Якщо ви надали відповідь «ТАК», то, на Вашу думку, які наслідки для суспільства та економіки матимуть чергові хвилі пандемії COVID-19?

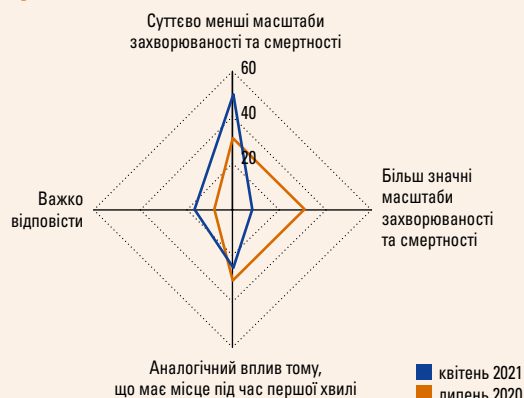
Для суспільства:

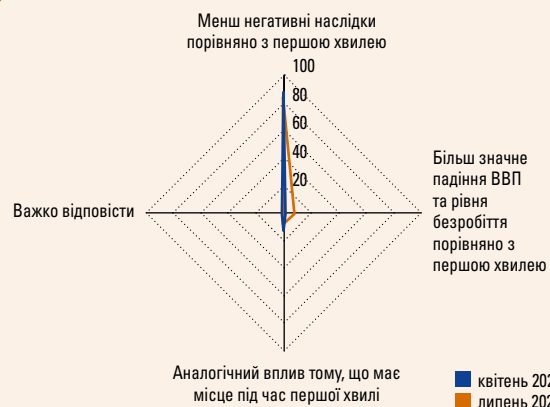
Для економіки:

Для суспільства:

Для економіки:

Наразі більшість експертів схиляється до думки, що, в разі виникнення наступних хвиль пандемії COVID-19, вплив *на суспільство* матиме менші масштаби захворюваності та смертності. Тоді як у липні 2020 року їх погляди щодо можливих наслідків *для суспільства* в рівному ступені розділились між основними напрямками.

Для економіки, як і раніше, наслідки будуть менш негативні порівняно з першою хвилею, зважаючи на пристосування бізнесу та спільноти до подібних шоків.

Коментар, висловлений окремими експертами:

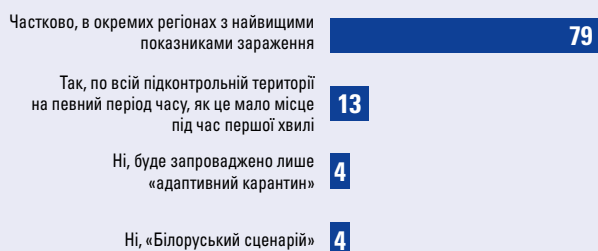
Для суспільства:

- З'являються нові, більш агресивні штами.
- Масштаби захворюваності та смертності будуть меншими через вакцинацію.
- Вплив значно залежатиме від дій Уряду та реакцій суспільства, а також характеристик нових хвиль (новий штам чи ні, часові показники та рамки нових хвиль).
- Вакцинація буде зменшувати масштаби нових хвиль, але не припинить їх.
- Негативний вплив, який мав місце у 2020 році буде циклічно повторюватися, тому що дієвих урядових способів компенсації втрат бізнесу і доходів зайнятим та звільненим не знайдено (в Україні).

Для економіки:

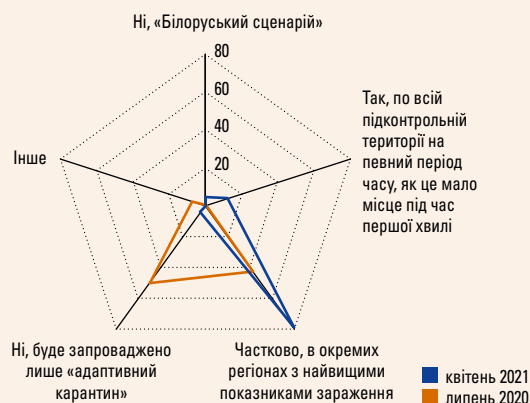
- Через відсутність можливості вплинути на ситуацію, у бізнесу та спільноти не було іншого вибору, крім адаптації до сучасних умов.
- Бізнес пристосовується, але й вірус стає більш агресивним поки що.
- Економіка та суспільство пристосуються до життя в умовах COVID-19, вплив буде менший.
- Пандемія зупинила низку галузей (це сукупна пропозиція) та зменшила зайнятість та доходи населення (сукупний попит) в певних пропорціях. Поки буде хвороба, доти ці пропорції негативного впливу на економіку залишатимуться.

4.2. Якщо Ви надали відповідь «ТАК», то, на Вашу думку, чи буде Україна впроваджувати жорсткі карантинні обмеження з метою стримування COVID-19?

Якщо в Україні розпочнуться наступні хвилі пандемії, то, на думку експертів, жорсткі карантинні обмеження будуть вводитись частково в окремих регіонах з найвищими показниками зараження.

Хоча, у липні 2020 року експерти більшою мірою схилялися до думки, що на території країни буде запроваджено «адаптивний карантин».

У відповіді «Інше» окремі експерти зазначили:

- Буде запроваджувати, проте ці заходи будуть здебільшого ігноруватись.

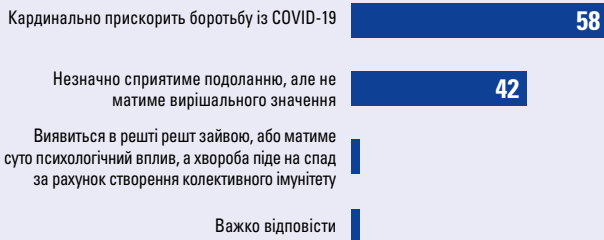

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Немає потреби вводити карантин у всіх регіонах країни, адже показники захворюваності та смертності різні. Якщо в одному регіоні показники значно нижчі встановленої критичної межі, то відповідно і ризики поширення вірусу нижчі, що свідчить про можливість ведення економічної діяльності без обмежень (але з необхідністю використання засобів індивідуального захисту). Аналогічно і щодо протилежної ситуації.
- Економічні й політичні чинники, небажання брати на себе відповідальність за наслідки карантину.
- Україна буде переходити від «адаптивного карантину» до «часткового» та «повного» туди та назад в залежності від ситуації. Повний карантин ймовірний за певних обставин.
- Економіка України не витримає жорсткі карантинні обмеження, лише окремі регіони.

5

Якщо Україна отримає найближчим часом дієву вакцину проти COVID-19, наскільки це вплине на швидкість подолання розповсюдження хвороби?

На думку більшості експертів, початок вакцинації в Україні незначно сприятиме подоланню розповсюдження хвороби, але не матиме вирішального значення. Причини такого песимізму, з огляду на коментарі, криються у продемонстрованій недостатньо ефективній організації процесу вакцинації в Україні, проваленій кампанії популяризації вакцинації. Проте заною є й частка тих, що вважають, що вакцинація кардинально прискорить боротьбу із COVID-19.

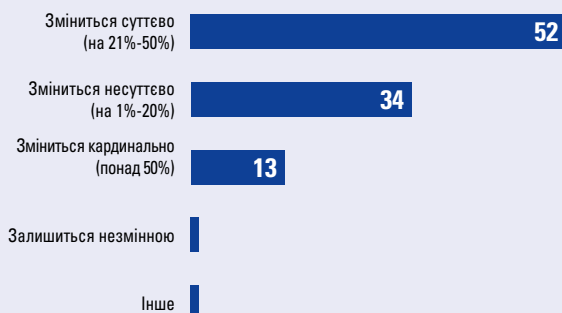
Коментар, висловлений окремими експертами:

- За умови достатньої кількості вакцини, її високої ефективності та швидкої вакцинації більшості населення.
- Питання не в отриманні вакцини, а в самому процесі вакцинації суспільства, який ймовірно затягнеться.

ПОСТПАНДЕМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

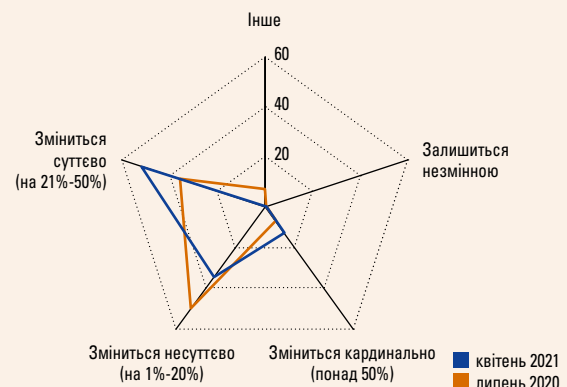
6

Наскільки в поспандемічному суспільстві зміниться поведінка людей: звички щодо їжі, спілкування, фізичного навантаження, проведення відпусток та вільного часу, ставлення до людських цінностей?

Наразі, оцінюючи наскільки в поспандемічному світовому суспільстві зміниться поведінка людей (звички щодо їжі, спілкування, фізичного навантаження, проведення відпусток та вільного часу, ставлення до людських цінностей), експерти схилиються до думки, що такі зміни будуть суттєвими: від 21% до 50%.

Тоді як у липні 2020 року більшість експертів вважали, що не відбудеться суттєвих змін, оцінюючи їх від 1% до 20%.

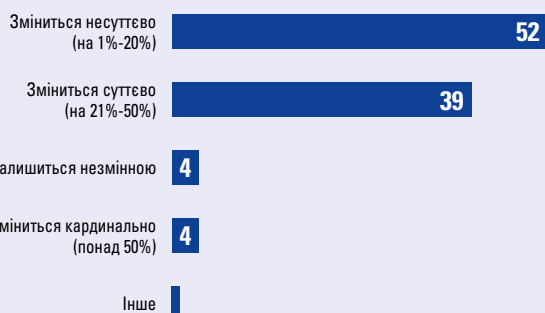

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Це не порівнювані категорії.
- Цифрова трансформація, віртуальна реальність, можливо, нові епідемії, не дадуть повернутись до колишніх, звичних способів життя і форм спілкування.
- Якщо пандемія буде тривати роками, то і культурний вплив буде зростати.

7

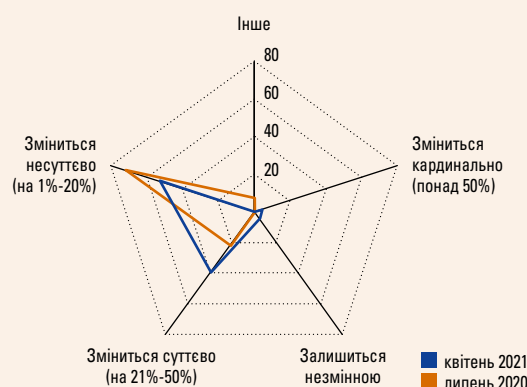
Наскільки зміниться поведінка громадян України: звички щодо їжі, спілкування, фізичного навантаження, проведення відпусток та вільного часу, ставлення до людських цінностей після пандемії?

Другий раз поспіль прослідковується збіг думок експертів щодо поведінки громадян України після пандемії.

Так, наразі на думку більшості з них такі зміни будуть несуттєвими (від 1% до 20%). Хоча у липні 2020 року впевненість експертів була вищою.

При цьому наразі підвищилася оцінка щодо суттєвої зміни поведінки.

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Українці не надто довіряють тому, що чують, консервативні у своїх звичках і не дуже обережні в житті.
- У невеликої частини людей поведінка може змінитися суттєво, але в цілому зміни будуть незначними.

8

На Ваш погляд, коронавірусна криза змінить характер майбутнього розвитку світової економіки?

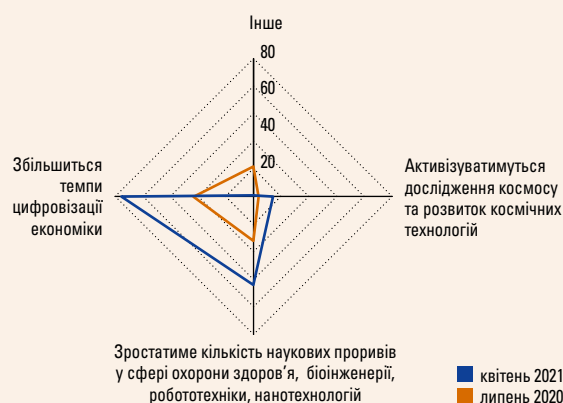

8.1. Якщо ви надали відповідь «ТАК», то, на Вашу думку, які зміни відбудуться?

Як і у минулому опитуванні, експерти вважають, що коронавірусна криза суттєво вплине на характер майбутнього розвитку світової економіки.

Зміни, в першу чергу, полягатимуть в збільшенні темпів цифровізації економіки та зростанні кількості наукових проривів у сфері охорони здоров'я, біоінженерії, робототехніки, нанотехнологій. І впевненість в цих тенденціях серед експертів суттєво зросла.

У відповіді «Інше» окремі експерти зазначили:

- Можливі деякі зміни в структурі попиту та технологіях виробництва через зміну цінностей та досвід, здобутий під час пандемії.
- Стануть більш популярними консервативні погляди в фінансах та політиці, спрямовані на зменшення ризиків від подібних криз в майбутньому. В першу чергу стоятимуть інтереси своєї держави/компанії, а не глобальні.
- Буде більшою роль держав, можливий перегляд консенсусу по фіскальній та монетарній політиці.

Коментар, висловлений окремими експертами:

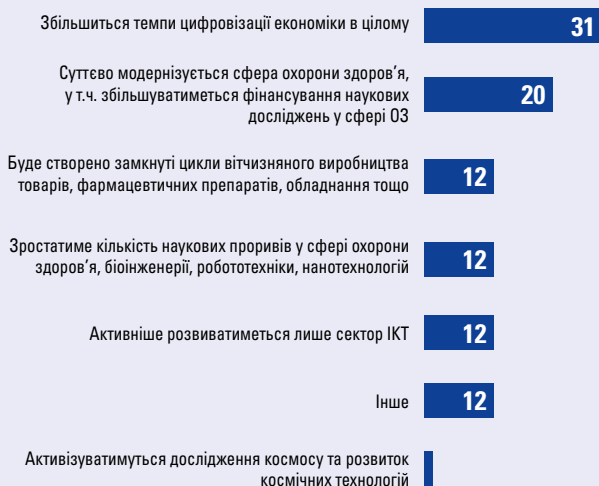
- Загострюються питання ефективності та безпеки.
- Уряди “розумних” країн профінансують і збільшать витрати на дослідження та виробництва, які обслуговують охорону здоров’я.

9

На Ваш погляд, коронавірусна криза змінить характер майбутнього розвитку економіки України?

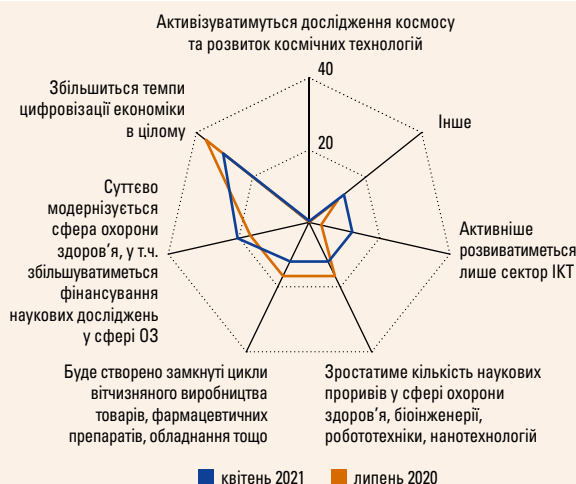
9.1. Якщо ви надали відповідь «ТАК», то, на Вашу думку, які зміни відбудуться?

Як і у попередньому питанні, більшість експертів вважає, що коронавірусна криза впливатиме на характер майбутнього розвитку економіки України. Але погляди експертів щодо самих змін стали дещо більш песимістичними.

Так, зросла частка експертів, які вважають, що зміни стосуватимуться лише сектору ІКТ. Разом з тим, зменшилась частка експертів, які вірять у зростання в Україні кількості наукових проривів у сфері охорони здоров’я, біоінженерії, робототехніки та нанотехнологій. Враховуючи, що менше експертів вважають, що пріоритетом у державній політиці щодо підтримки має стати створення замкнутих циклів вітчизняного виробництва товарів, критично необхідних в умовах, що становлять загрозу життю і здоров’ю громадян, зменшилась і частка експертів, які вважають, що серед постпандемічних тенденцій розвитку матимуть місце створення таких виробництв. Навіть в те, що в Україні відбудеться збільшення темпів цифровізації, вірять вже менша частка експертів. Хоча вона лишається найбільшою, як і у липні.

Єдине, що збільшилось, порівняно із липневим опитуванням 2020 року, так це частка експертів, яка очікує суттєвої модернізації сфери охорони здоров’я. Але загалом ця частка – незначна.

У відповіді «Інше» окремі експерти зазначили:

- Буде зростати медичний імпорт.

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Модернізація охорони здоров'я, фінансування наукових досліджень і розвиток фармацевтики – критично важливі напрями, але це, швидше, бажаний розвиток подій.
- Модернізація та замкнуті цикли, імпортозаміщення поставок обладнання та препаратів – це теоретично бажані процеси, які в Україні малоймовірні. А зростання медичного імпорту – реальна перспектива.

ПРОЦЕСИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ У ПОСТПАНДЕМІЧНИЙ ПЕРІОД

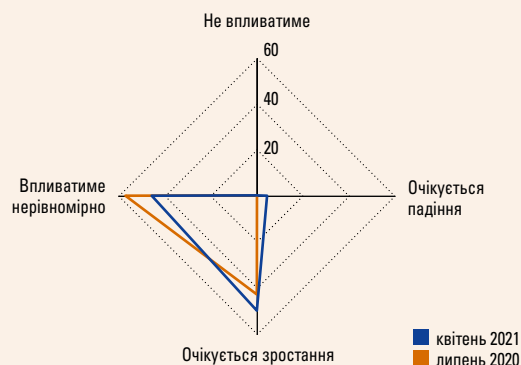
10

На вашу думку, як пандемія COVID-19 вплине на розвиток процесів автоматизації виробництва та впровадження цифрових технологій в Україні?

Змінилась порівняно з минулим опитуванням оцінка експертів щодо впливу на пандемії COVID-19 на розвиток процесів автоматизації виробництва та впровадження цифрових технологій в Україні.

Так, значними залишились дві відповіді, але зі зміною позицій, одна з яких говорить про те, що вплив буде стимулювати зростання процесів автоматизації та цифровізації, а інша – дещо менша за кількістю відповідей – що такий вплив буде нерівномірним.

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Зростання за рахунок іноземних замовлень.

11

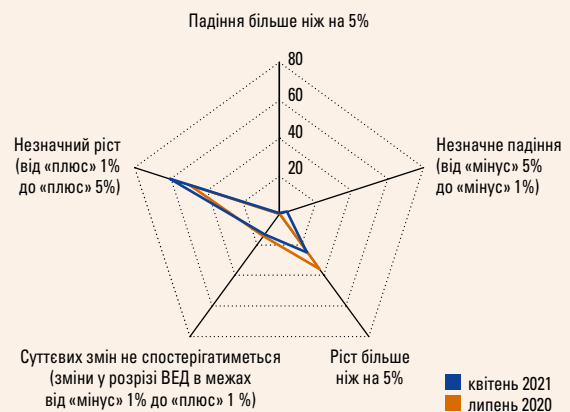
Як зміниться темп росту цифровізації економіки у наступні три роки порівняно з до пандемічним періодом (2019 роком)?

При цьому експерти вважають, що темпи росту цифровізації економіки у наступні три роки порівняно з 2019 роком зростатимуть незначно від «плюс» 1% до «плюс» 5%. Порівняно із липневим опитуванням 2020 року збільшення частки цих відповідей відбулось за рахунок скорочення частки відповідей про ріст більш, ніж на 5%.

Тобто знову у вітчизняних експертів переважають песимістичні настрої щодо розвитку низки процесів в Україні, які будуть характерні для світової економіки.

Якщо такі очікування реалізуються, то відставання України від розвинутих країн світу, які визначають світові тенденції, лише зростатиме.

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Внутрішній попит на ІТ технології буде незначним. А зовнішній до стрибка не приведе.

11.1. Якщо Ваша відповідь на попереднє питання «незначний ріст» або «ріст більше», зазначте, в яких галузях переважатимуть позитивні тенденції цифровізації

а) за видами економічної діяльності

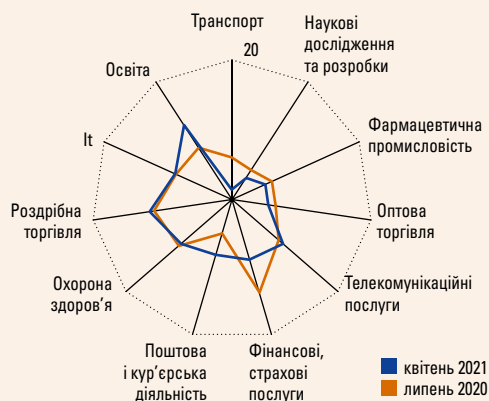
Як і у попередньому опитуванні, експерти більш стримані в галузевих оцінках поширення цифровізації. На їх думку ці процеси суттєво не зачеплять сектор АПК, будівництво, туризм, операції з нерухомим майном та майже всіх видів промислової діяльності окрім фармацевції.

Цього разу лідером позитивних тенденцій цифровізації експерти визначили сферу освіти (у липні 2020 року головну позицію займала сфера фінансових та страхових послуг). Поряд з цим переважатимуть процеси цифровізації у роздрібній торгівлі та охороні здоров'я.

б) за масштабом бізнесу

Малий та середній бізнес 89

Великий бізнес 11

За масштабами бізнесу у експертів суттєво зросла впевненість в тому, що швидше відбуватиметься цифровізація саме малого та середнього бізнесу.

У попередньому анкетуванні за запропонованими варіантами результати виглядали як:

55 – малий та середній бізнес,

45 – великий бізнес.

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Позитивні тенденції переважатимуть в галузях сфери послуг, особливо буденного характеру (транспорт, роздрібна торгівля, тощо).

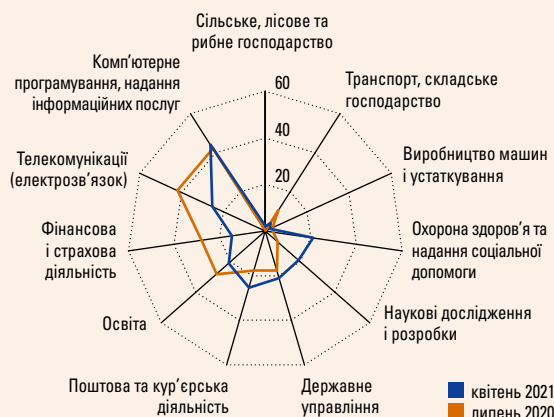
12

Який сектор економіки найбільше виграє від впливу цифровізації?

Незмінною залишилась думка експертів, що від впливу цифровізації у найбільш вигідному становищі буде діяльність пов'язана з комп'ютерним програмуванням та наданням інформаційних послуг.

Також до «набувачів вигід» експерти додають ще поштову та кур'єрську діяльність, а також діяльність у сфері телекомунікацій, хоча для останній галузі оцінка експертів зменшилася. При цьому, наразі збільшилася позиція для охорони здоров'я, державного управління на наукових досліджень та розробок.

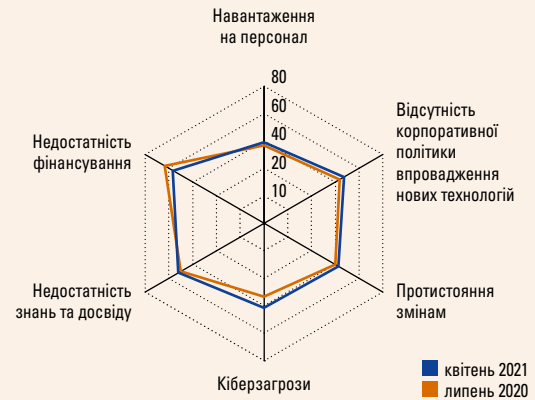

13

Як Ви оцінюєте внутрішні бар'єри, з якими стикаються компанії при введенні нових технологій?

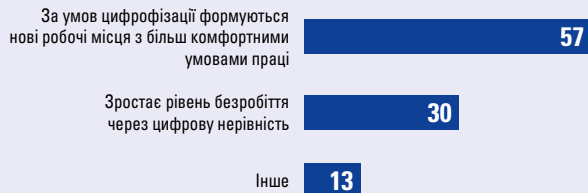

Як і у попередньому опитуванні, найбільш значущими внутрішніми бар'єрами, з якими стикаються компанії при введенні нових технологій, експерти вважають недостатність фінансування, знань та досвіду. Також на їх думку значущим бар'єром є відсутність корпоративної політики впровадження нових технологій.

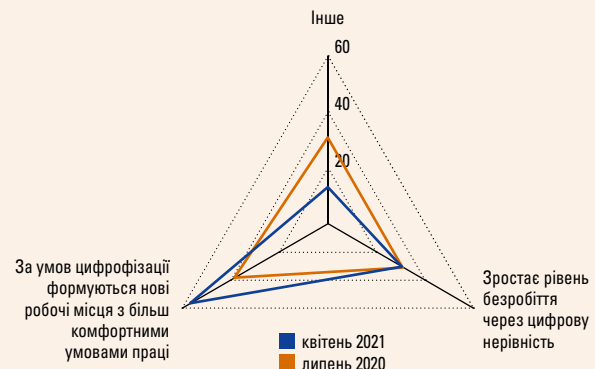

14

Як Ви оцінюєте вплив цифровізації на ринок праці?

Серед експертів зросла впевненість (частка) у тому, що цифровізація позитивно впливатиме на ринок праці. На їх думку, в умовах цифровізації формуються нові робочі місця з більш комфортними умовами праці, цифровізація сприяє підвищенню кваліфікації та освіченості працівників, зниженню рівня безробіття. При цьому, як і у минулому опитуванні, майже третина з них має протилежний погляд, вважаючи, що в умовах цифровізації зростає рівень безробіття через цифрову нерівність.

У відповіді «Інше» окремі експерти зазначили:

- Цифровізація прискорює проблему заміни людини штучним інтелектом.
- Збільшуються ризики у трудових відносинах.
- І те і інше, якісь посади (професії) зникатимуть, якісь — з'являтимуться.

Коментар, висловлений окремими експертами:

- Відсутність захисту трудових прав працівників платформеної економіки та нестандартної зайнятості.
- Роботодавці будуть використовувати прогалини у законодавстві щодо дистанційної праці.
- Цифровізація прискорює проблему заміни людини штучним інтелектом.

15

Для прискорення процесів цифровізації необхідним є:

Вирішення проблем з цифровою інфраструктурою та цифровими платформами в менш цифровізованих регіонах

25

Збільшення обсягів фінансування навчальних програм з використання цифрових технологій для різних категорій населення

21

Створення законодавчої регуляторної бази для вирішення проблем, які стоять на заваді цифровізації економіки (наприклад, детінізації IT-сектору)

16

Популяризація цифрових технологій серед бізнесу та підвищення обізнаності підприємців щодо переваг, які несуть цифрові технології

14

Створення державних програм підтримки співробітництва державного сектору та бізнесу в сфері цифровізації

11

Створення пільгових кредитних програм для стимулювання процесів цифровізації на підприємствах

8

Підтримка найбільш провідних компаній-інноваторів цифрових технологій з боку держави

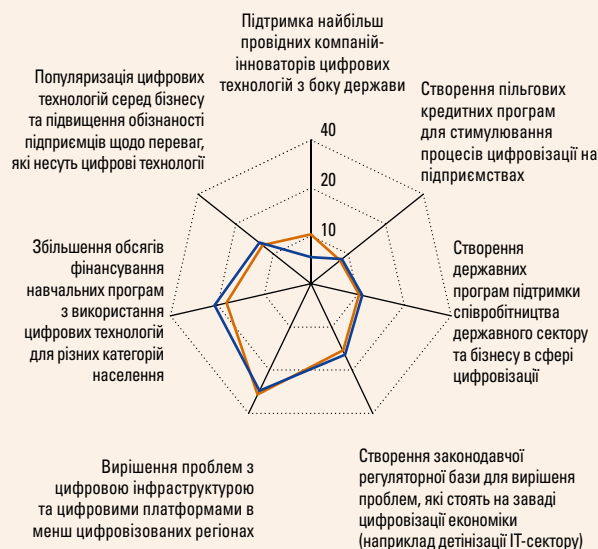
5

Незмінною залишається думка експертів, що найбільш необхідними для прискорення процесів цифровізації є наступні кроки:

- вирішення проблем з цифровою інфраструктурою та цифровими платформами в менш цифровізованих регіонах;
- збільшення обсягу фінансування навчальних програм з використання цифрових технологій для різних категорій населення.

На третьому місці – необхідність створення законодавчої регуляторної бази для вирішення проблем, які стоять на заваді цифровізації економіки (наприклад, детінізації IT-сектору).

Водночас, має місце зниження частки експертів, що вважають необхідною підтримку найбільш провідних компаній-інноваторів цифрових технологій з боку держави.

■ квітень 2021

■ липень 2020

РИЗИКИ / ЯВИЩА НА 2021-2024 РОКИ

Оцінка ризиків здійснювалась за двома критеріями: ймовірність реалізації конкретного ризику та вплив ризику на економіку України.

На основі наданих матеріалів було розраховано інтегральну оцінку ризиків як добуток оцінок ймовірності реалізації явища та впливу явища на економіку України, зважений на кількість респондентів.

Ризики на 2021 рік оцінювалися всьоме, на 2022 рік – втретє. Максимальна консенсус-оцінка як зовнішніх так і внутрішніх ризиків має інтегральне значення 16.

Оцінка реалізації ризиків та їх впливу на економіку України проводилася за такою шкалою:

Оцінка ймовірності реалізації явища	Оцінка впливу явища на економіку України
Значна ймовірність (50% і більше) прояву явища – 4	Значний вплив – 4
Середня ймовірність (30–49%) прояву явища – 3	Помірний вплив – 3
Помірна ймовірність (10–29%) прояву явища – 2	Слабкий вплив – 2
Мала ймовірність (менше 10%) прояву явища – 1	Незначний вплив – 1
Явище не є вірогідним – 0	Вплив відсутній – 0

Реалії поточної ситуації (слабкі результати економічної діяльності у світі та темпи проведення вакцинації) позначилися на формуванні високих інтегральних оцінок ризиків, пов'язаних з перебігом пандемії COVID-19.

Так, на 2021 рік лідируючу позицію серед внутрішніх ризиків / явищ для вітчизняної економіки, запропонованих експертам для розгляду, займає ризик «Потужна друга хвиля COVID-19 в Україні» з інтегральною оцінкою (11) (оцінувався експертами вперше), серед зовнішніх ризиків / явищ – ризик «Виникнення нових хвиль пандемії COVID-19 в світі» з інтегральною оцінкою (10) проти (8), оцінених у липні 2020 року. У подальшому на 2022-2024 роки оцінки для даних ризиків з року в рік зменшуються, що є свідченням того, що більшість експертів схиляється до думки можливого подолання пандемії у найближчий період. Хоча, за окремими ризикам простежується навпаки зміщення у бік їх підвищення оцінок на 2022-2023 роки.

Так, у 2021-2022 роках посилюються ризики пов'язані з ліквідністю економіки (як реально-го, так і бюджетного секторів) та інфляційними процесами як у світі, так і в середині країни.

Найбільш значущими виявилися серед **зовнішніх ризиків / явищ**:

- «Дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу» (інтегральна оцінка (9) у 2021 році та (7) у 2022 році);
- «Суттєве зростання цін на світових енергетичних ринках» ((9) та (6) відповідно).

Відповідно до цього серед **внутрішніх ризиків / явищ** для вітчизняної економіки високими виявилися:

- «Значне підвищення тарифів ЖКГ для населення» (9 / 10);
- «Прискорення інфляційних процесів» (8 / 7);
- «Збереження низької кредитної активності комерційних банків у реальному секторі» (9 / 8);
- «Значне зростання дефіциту державного бюджету та касових розривів у Пенсійному фонді, інших Фондах державного соціального страхування» (8 / 9).

Поряд з тим, також високу оцінку цього разу отримав зовнішній ризик «посилення гібридних загроз національній безпеці України, у т.ч. активне військове протистояння на сході країни» (інтегральна оцінка (9) у 2021 році та (7) у 2022 році).

Єдиним внутрішнім ризиком, високі оцінки якого не змінюються вже впродовж двох років, став «Збереження високого рівня корупції», що наразі займає другу позицію серед високих інтегральних оцінок: (10) у 2021 році та у наступних роках – (9).

Наступним внутрішнім ризиком / явищем з високою інтегральною оцінкою на 2021 рік став ризик «Недостатньо швидкого проведення реформ» (9), і хоча його оцінка з роками послаблюється, проте у 2023-2024 роках він отримав вищу оцінку, ніж у попередніх опитуваннях.

Дещо зменшилися порівняно з попереднім опитуванням та стали менш значимими такі постійні внутрішні ризики / явища на 2021-2024 роки як:

- «Значний перегляд соціальних стандартів у бік підвищення» з інтегральною оцінкою (4) у 2021-2022 роках та (5) у 2023-2024 роках;
- «Отримання низького врожаю зернових культур» з інтегральною оцінкою (4) у 2021 році та (5) у 2022-2024 роках;
- «Значне безробіття через повернення трудових мігрантів, масове звільнення працівників» з поступовим зниженням інтегральної оцінки з (5) у 2021 році до (2) у 2024 році.

На думку експертів (відповідно до інтегральних оцінок) такий внутрішній ризик / явище як

«Суттєве падіння платоспроможного попиту населення» дещо послабився на 2021 рік, хоча на 2022-2024 роки навпаки – посилюється порівняно з попередніми оцінками, що свідчить про можливе виснаження економіки в умовах пандемії.

Найменш значущими для економіки експертами оцінено:

- внутрішній ризик / явище «Дефолт по зовнішніх боргах» (інтегральна оцінка (4) – у 2021 році проти (6), отриману у липні 2020 року, з зміщенням даного ризику на 2022-2023 роки до (6) у 2022 році та (5) у 2023 році);
- зовнішній ризик / явище «Вихід нерезидентів із ОВДП» (інтегральна оцінка (5) проти (9) відповідно, з зміщенням даного ризику на 2022-2023 роки до (7) та (6) відповідно).

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА
РИЗИКІВ / ЯВИЩ
НА 2021-2024 РОКИ

Таблиця 6

ЗОВНІШНІ РИЗИКИ / ЯВИЩА

(квітень 2021 року)

Зовнішні ризики / явища	2021 рік			2022 рік			2023 рік			2024 рік		
	Інтегральна оцінка	Оцінка вірогідності реалізації явища	Оцінка впливу явища на економіку України	Інтегральна оцінка	Оцінка вірогідності реалізації явища	Оцінка впливу явища на економіку України	Інтегральна оцінка	Оцінка вірогідності реалізації явища	Оцінка впливу явища на економіку України	Інтегральна оцінка	Оцінка вірогідності реалізації явища	Оцінка впливу явища на економіку України
Виникнення нових хвиль пандемії COVID-19 в світі	10	3	3	6	2	3	3	1	2	2	1	2
Посилення гібридних загроз національній безпеці України, у т.ч. активне військове протистояння на сході країни	9	3	3	7	3	3	7	3	3	7	2	3
Дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу	9	3	3	7	3	3	7	2	3	7	2	3
Суттєве зростання цін на світових енергетичних ринках	9	3	3	6	2	3	4	2	2	3	2	2
Неотримання запланованого фінансування від МВФ	7	3	3	7	3	3	6	2	3	6	2	3
Значне зниження обсягів транзиту природного газу з Російської Федерації територією України	6	2	3	5	2	3	3	1	3	3	1	2
Нова світова криза (внаслідок руйнування усталених виробничих зв'язків, банкрутства низки промислових виробників в країнах ЄС/світі)	6	2	3	4	2	2	3	1	2	3	1	2
Впровадження нових торговельних бар'єрів для вітчизняного експорту з боку інших країн	5	2	3	5	2	3	4	2	2	4	2	2
Вихід нерезидентів із ОВДП	5	2	3	7	3	3	6	2	3	5	2	2

Продовження таблиці 6

ВНУТРІШНІ РИЗИКИ / ЯВИЩА

(квітень 2021 року)

Внутрішні ризики / явища	2021 рік			2022 рік			2023 рік			2024 рік		
	Інтегральна оцінка	Оцінка вірогідності реалізації явища	Оцінка впливу явища на економіку України	Інтегральна оцінка	Оцінка вірогідності реалізації явища	Оцінка впливу явища на економіку України	Інтегральна оцінка	Оцінка вірогідності реалізації явища	Оцінка впливу явища на економіку України	Інтегральна оцінка	Оцінка вірогідності реалізації явища	Оцінка впливу явища на економіку України
Потужна друга хвиля COVID-19 в Україні	11	4	3	8	3	3	4	2	2	3	1	2
Збереження високого рівня корупції	10	4	3	9	3	3	9	3	3	9	3	3
Значне підвищення тарифів ЖКГ для населення	9	3	3	10	3	3	8	3	3	8	3	3
Недостатньо швидке проведення реформ	9	3	3	8	3	3	7	3	3	7	3	3
Збереження низької кредитної активності комерційних банків у реальному секторі	9	3	3	8	3	3	7	3	3	6	3	3
Прискорення інфляційних процесів	8	3	3	7	3	3	5	2	2	4	2	2
Значне зростання дефіциту державного бюджету та касових розривів у Пенсійному фонді, інших Фондах державного соціального страхування	8	3	3	9	3	3	8	3	3	8	3	3
Зростання негативних очікувань економічних агентів	7	3	3	7	3	3	6	3	3	6	3	3
Суттєве падіння платоспроможного попиту населення	7	2	3	7	2	3	6	2	3	5	2	3
Посилення неплатоспроможності реального сектору економіки	7	3	3	7	2	3	6	2	3	6	2	3
Прояв суттєвих девальваційних тенденцій на валютному ринку	5	2	3	6	2	3	6	2	3	5	2	3
Масове банкрутство підприємств середнього та малого бізнесу	5	2	3	5	2	3	3	1	2	2	1	2
Значне безробіття через повернення трудових мігрантів, масове звільнення працівників	5	2	3	4	1	3	3	1	2	2	1	2
Отримання низького врожаю зернових культур	4	2	3	5	2	3	5	2	3	5	2	3
Значний перегляд соціальних стандартів у бік підвищення	4	2	2	4	2	2	5	2	2	5	2	2
Дефолт по зовнішнім боргам	4	1	3	6	2	3	5	2	3	4	1	3
Запровадження податку на виведений капітал	2	1	2	3	1	2	2	1	2	3	2	2

Таблиця 7

УЗАГАЛЬНЕНІ ПРИПУЩЕННЯ КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗУ

Показник	На 2021 рік станом на:						
	04/18	09/18	12/18	04/19	04/20	07/20	04/21
ВВП, % реальні зміни:							
Російська Федерація	1,5	1,5	1,6	1,6	1,7	3,5	3,0
США	1,9	2,0	2,0	1,9	1,7	4,5	5,5
Китай	6,2	6,3	6,3	6,3	5,0	8,2	8,1
Єврозона	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	5,0	4,2
ЄС-27	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	4,9	3,9
Ціни на нафту марки Brent, середньорічна, дол. США/барель	65	68,7	69,6	69,5	45	45	60,5
Ціна на базові метали , середньорічна зміна, у % до попереднього року	2,0	2,0	1,8	1,5	5,0	6,0	7,3
Ціна на залізну руду , середньорічна зміна, у % до попереднього року	1,0	1,6	1,0	1,0	5,0	5,0	15,0
Ціна на карбамід , середньорічна зміна, у % до попереднього року	1,8	2,6	2,0	2,0	5,0	x	x
Ціна на пшеницю , середньорічна зміна, у % до попереднього року	2,0	2,0	1,3	1,3	2,0	1,5	5,0
Ціна на кукурудзу , середньорічна зміна, у % до попереднього року	2,0	2,0	2,0	2,0	2,3	2,5	8,0
Середньорічний обмінний курс , євро/дол. США	1,15	1,14	1,15	1,14	1,10	1,11	1,18
Середньорічна ціна на імпортований природний газ , дол. США за 1 тис. м3	261	265	266,5	277	170	150	207,2
Зміна тарифів на комунальні послуги для населення (грудень до грудня), на базі яких розраховується індекс споживчих цін, %, зокрема:							
природний газ	20	15	15	14	10	10	15
гаряча вода, опалення	20	15	15	11,5	10	13,5	20
електроенергія	12,5	20	20	20	10	15	36,8
Зміна тарифів на перевезення (грудень до грудня), %, зокрема:							
пасажирів, багажу і вантажобагажу пасажирів залізничним транспортом	x	x	x	x	10	17,5	20
вантажні залізничні перевезення	x	x	x	x	15,4	15	12,5
Мінімальна заробітна плата середньорічна , грн.	6200	6150	6100	5500	5134	5975	6042
Врожай зернових , млн. тонн	64	63,1	64	64	74	70	70,1
Облікова ставка , %, на кінець року	12	14	14	15	7,8	6,3	7
Середньозважена середньорічна ставка за новими кредитами , %	14,5	15	15	15	15	x	x
Залучення ресурсів МВФ Нацбанком та Урядом України , млрд. дол. США	1	1	1	1	2	1,5	1,2
Доходи бюджету від приватизації , млн. грн.	500	500	750	967	4500	2000	1000

Продовження таблиці 7

Показник	На 2022 рік станом на:			На 2023 рік станом на:		На 2024 рік станом на:	
	04/19	07/20	04/21	07/20	04/21	07/20	04/21
ВВП, % реальні зміни:							
Російська Федерація	1,6	2,0	3,8	1,9	2,1	1,8	1,9
США	2,2	3,0	2,6	2,5	2,8	2,0	2,0
Китай	6,3	5,8	5,6	5,8	5,8	5,5	5,4
Єврозона	1,9	2,5	3,6	1,9	2,8	1,6	2,0
ЄС-27	1,8	3,7	3,5	2,0	3,0	1,6	2,0
Ціни на нафту марки Brent, середньорічна, дол. США/барель	68,5	48	60,3	50	60	50	60
Ціна на базові метали , середньорічна зміна, у % до попереднього року	1,0	2,8	1,8	2,8	1,7	3,0	3,0
Ціна на залізну руду , середньорічна зміна, у % до попереднього року	2,0	1,1	2,8	1,5	1,7	2,0	3,0
Ціна на карбамід , середньорічна зміна, у % до попереднього року	1,5	x	x	x	x	x	x
Ціна на пшеницю , середньорічна зміна, у % до попереднього року	1,3	1,5	0,8	1,5	1,0	2,0	1,5
Ціна на кукурудзу , середньорічна зміна, у % до попереднього року	1,7	1,8	1,8	2,6	2,0	2,5	1,0
Середньорічний обмінний курс , євро/дол. США	1,20	1,09	1,17	1,10	1,16	1,10	1,15
Середньорічна ціна на імпортований природний газ , дол. США за 1 тис. м3	283,9	173,5	210	183	220	195	215
Зміна тарифів на комунальні послуги для населення (грудень до грудня), на базі яких розраховується індекс споживчих цін, %, зокрема:							
природний газ	10	8	13	6	7,5	6,5	7,5
гаряча вода, опалення	10	10,5	10	6	8,5	2,7	5
електроенергія	7	10	20	5	12,5	5	7,5
Зміна тарифів на перевезення (грудень до грудня), %, зокрема:							
пасажирів, багажу і вантажобагажу пасажирів залізничним транспортом	x	12,5	12,5	6,5	6,5	6	6,5
вантажні залізничні перевезення	x	12,5	12,5	10	10	10	10
Мінімальна заробітна плата середньорічна , грн.	6000	6500	6646	6800	7046	7443	7539,5
Врожай зернових , млн. тонн	62,6	71,5	71,8	72	72	73	71
Облікова ставка , %, на кінець року	16	7	7	7,3	7	6	6
Середньозважена середньорічна ставка за новими кредитами , %	18	x	x	x	x	x	x
Залучення ресурсів МВФ Нацбанком та Урядом України , млрд. дол. США	1	0,0	1,4	0,0	1	0,0	0,0
Доходи бюджету від приватизації , млн. грн.	750	3000	3000	3000	4000	4000	2800

ДОДАТКИ

Таблиця 8

ОСНОВНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЗА 2014-2020 РОКИ¹

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Національні рахунки, млрд грн							
Номінальний ВВП	1 586,9	1 988,5	2 385,4	2 983,9	3 560,6	3 978,4	4 194,1
Споживання	1 430,0	1 723,6	2 032,3	2 618,1	3 209,3	3 704,9	3 923,2
Валове нагромадження	212,6	316,8	518,2	595,2	661,8	592,2	315,0
Чистий експорт товарів та нефакторних послуг	-55,6	-51,9	-165,2	-229,4	-310,5	-318,7	-44,1
Індекс, %, річна зміна							
Реальний ВВП	-6,6	-9,8	2,4	2,5	3,4	3,2	-4,0
Споживання	-6,2	-15,2	2,0	8,4	7,1	5,3	0,5
Валове нагромадження основного капіталу	-24,0	-9,2	20,4	16,1	16,6	11,7	-24,4
Експорт товарів та послуг	-14,2	-13,2	-1,8	3,8	-1,3	7,3	-5,6
Імпорт товарів та послуг	-22,1	-16,7	9,3	12,6	3,0	5,7	-9,6
Випуск окремих секторів економіки, %, річна зміна							
Сільське господарство	2,2	-4,8	6,3	-2,2	8,2	1,4	-11,5
Промислове виробництво	-10,1	-12,3	4,0	1,1	3,0	-0,5	-4,5
Інфляція, індекс (%)							
Індекс споживчих цін (середній за рік)	112,1	148,7	113,9	114,4	110,9	107,9	102,7
грудень до грудня попереднього року	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1	105,0
Індекс цін виробників промислової продукції (середній за рік)	117,1	136,0	120,5	126,4	117,4	104,1	98,4
грудень до грудня попереднього року	131,8	125,4	135,7	116,5	114,2	92,6	114,5
Зовнішній сектор, млрд дол. США							
Рахунок поточних операцій	-4,6	5,0	-1,9	-3,5	-6,4	-4,1	6,2
Обсяг експорту товарів та послуг	65,4	47,9	46,0	53,9	59,2	63,6	60,7
Обсяг імпорту товарів та послуг	70,0	50,2	52,5	62,7	70,6	76,1	62,5
Фінансовий рахунок	9,1	4,6	-3,1	-6,0	-9,3	-10,1	4,2
Прямі іноземні інвестиції (сальдо)	-0,3	0,4	-3,8	-3,7	-4,5	-5,2	1,0
Валові міжнародні резерви НБУ (на кінець періоду)	7,5	13,3	15,5	18,8	20,8	25,3	29,1
Обмінний курс, грн/дол. США							
Середній	11,89	21,84	25,55	26,60	27,20	25,85	26,96
На кінець періоду	15,77	24,00	27,19	28,07	27,69	23,69	28,27
Державні фінанси, млрд грн							
Доходи зведеного бюджету	456,1	652,0	782,9	1 017,0	1 184,3	1 289,8	1 376,7
Видатки зведеного бюджету	528,1	682,9	837,7	1 059,1	1 252,1	1 377,1	1 601,1
Сальдо зведеного бюджету	-72,0	-30,9	-54,8	-42,1	-67,8	-87,2	-224,4
Державний борг (прямий та гарантований)	1 100,8	1 572,2	1 929,8	2 141,8	2 168,4	1 998,3	2 551,9
Соціальні показники							
Рівень безробіття (за методологією МОП), у % до робочої сили віком 15-70 років	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8	8,2	9,5
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн	3 480	4 195	5 183	7 104	8 865	10 497	11 591

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Таблиця 9

ДИНАМІКА КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗУ НА 2021 РІК

(квітень 2018 – квітень 2021 року)

Показник	Період	2021								
		04/2018	09/2018	12/2018	04/2019	04/2020	07/2020	Відхилення (07/2020 до 04/2020)	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)
Національні рахунки, млрд грн										
Номінальний ВВП		4 810,3	4 985,5	5 046,1	5 173,2	4 536,6	4391,4	-3,2%	4 583,1	+4,4%
Споживання, усього		4 058,4	4 325,0	4 377,2	4 475,8	4 255,2	x	x	x	x
Валове нагромадження		925,0	1 058,4	1 053,7	1 021,0	559,0	x	x	x	x
Чистий експорт товарів та нефакторних послуг		-245,0	-369,7	-345,0	-379,6	-279,4	x	x	x	x
Національні рахунки, індекс, (% , річна зміна)										
Реальний ВВП		4,0	3,9	3,9	3,5	2,4	3,2	+0,8 в.п.	4,1	+0,9 в.п.
Споживання		3,3	3,7	3,2	4,2	2,3	2,4	+0,1 в.п.	3,5	+1,1 в.п.
Валове нагромадження основного капіталу		9,4	12,4	9,8	9,1	6,9	8,5	+1,6 в.п.	8,9	+0,4 в.п.
Експорт товарів та послуг		4,3	4,1	4,5	2,1	4,0	4,2	+0,2 в.п.	2,3	-1,9 в.п.
Імпорт товарів та послуг		6,0	6,4	5,6	5,2	5,0	8,1	+3,1 в.п.	8,5	+0,4 в.п.
Випуск окремих секторів економіки, %, річна зміна										
Сільське господарство		1,7	2,3	2,5	2,2	2,1	2,3	+0,2 в.п.	5,5	+3,2 в.п.
Промислове виробництво		4,8	4,5	4,7	3,6	2,2	2,2	0,0 в.п.	2,7	+0,5 в.п.
Інфляція, індекс (%)										
Індекс споживчих цін (середній за рік)		107,4	107,2	108,0	106,8	107,7	106,8	-0,9 в.п.	107,7	+0,9 в.п.
грудень до грудня попереднього року		106,4	105,0	106,0	105,4	105,9	106,0	+0,1 в.п.	107,4	+1,3 в.п.
Індекс цін виробників промислової продукції (середній за рік)		108,0	108,0	109,1	109,1	108,6	107,3	-1,3 в.п.	120,2	+12,9 в.п.
грудень до грудня попереднього року		107,0	106,1	108,0	107,7	109,6	107,1	-2,5 в.п.	112,6	+5,5 в.п.
Зовнішній сектор, млрд дол. США										
Рахунок поточних операцій		-4,2	-4,1	-4,4	-5,9	-4,0	-3,8	+\$0,3 млрд	-1,7	+\$2,1 млрд
Обсяг експорту товарів та послуг		67,9	74,1	71,6	67,5	63,2	59,6	-5,7%	63,3	+6,17%
Обсяг імпорту товарів та послуг		-73,1	-87,2	-83,4	-80,1	-70,0	-69,1	-1,3%	-70,7	+2,3%
Фінансовий рахунок		-4,2	-4,7	-5,9	-5,0	-4,0	-4,5	+\$0,5 млрд	3,6	-\$8,1 млрд
Прямі іноземні інвестиції		-4,1	-4,3	-4,0	-3,2	0,3	-2,4	+\$2,7 млрд	-1,0	-\$1,4 млрд
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США		20,9	20,6	20,1	20,1	22,8	27,3	+\$4,5 млрд	30,1	+\$2,9 млрд

Продовження таблиці 9

Показник	Період	2021						Відхилення (07/2020 до 04/2020)	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)
		04/2018	09/2018	12/2018	04/2019	04/2020	07/2020			
Зовнішній сектор, % ВВП										
Рахунок поточних операцій		-2,7	-2,6	-2,7	-3,4	-2,6	-2,4	+0,2 в.п.	-1,0	+1,4 в.п.
Обсяг експорту товарів та послуг		43,8	46,9	44,9	39,2	41,8	38,8	-3,0 в.п.	38,5	-0,3 в.п.
Обсяг імпорту товарів та послуг		-47,1	-55,2	-52,3	-46,6	-46,3	-45,0	-1,3 в.п.	-43,0	-2,0 в.п.
Фінансовий рахунок		-3,2	-3,4	-4,3	-3,4	-2,8	-3,1	+0,3 в.п.	2,8	-5,9 в.п.
Прямі іноземні інвестиції		-2,6	-2,7	-2,5	-1,9	0,2	-1,6	+1,8 в.п.	-0,6	-1,0 в.п.
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США		13,5	13,0	12,6	11,7	15,1	17,7	+2,6 в.п.	18,3	+0,6 в.п.
Зовнішній сектор, %, річна зміна (номінальний)										
Обсяг експорту товарів та послуг		6,1	9,8	9,8	5,5	6,4	6,0	-0,4 в.п.	4,3	-1,8 в.п.
Обсяг імпорту товарів та послуг		5,6	8,4	7,7	5,8	7,1	10,3	+3,2 в.п.	13,2	+2,8 в.п.
Обмінний курс, грн/дол США										
Середній		31,00	31,55	31,65	30,10	30,00	28,60	-4,7%	27,90	-2,4%
Кінець періоду		32,30	33,20	33,80	30,70	30,75	29,20	-5,0%	28,20	-3,4%
Державні фінанси, млрд грн										
Доходи зведеного бюджету		1 432,0	1 707,5	1 707,5	1 685,6	1 298,7	1299,6	+0,1%	1 390,0	+7,0%
Видатки зведеного бюджету		1 570,5	1 807,0	1 807,0	1 780,0	1 427,9	1449,0	+1,5%	1 613,5	+11,3%
Сальдо зведеного бюджету		-108,0	-123,5	-115,4	-106,2	-134,0	-149,5	+15,5 млрд грн	-223,5	+74,0 млрд грн
Сальдо сектору державного управління (включаючи ПФУ)		-99,3	-99,7	-96,8	-83,2	-86,0	х	х	х	х
Державний борг (прямий та гарантований)		2 570,0	2 680,6	2 560,0	2 572,7	2 484,1	2425,0	-2,4%	2 740,0	+13,0%
Державні фінанси, % ВВП										
Доходи зведеного бюджету		29,8	34,2	33,8	32,6	28,6	29,6	+1,0 в.п.	30,3	+0,7 в.п.
Видатки зведеного бюджету		32,6	36,2	35,8	34,4	31,5	33,0	+1,5 в.п.	35,2	+2,2 в.п.
Сальдо зведеного бюджету		-2,2	-2,5	-2,3	-2,1	-3,0	-3,4	+0,4 в.п.	-4,9	+1,5 в.п.
Сальдо сектору державного управління (включаючи ПФУ)		-2,1	-2,0	-1,9	-1,6	-1,9	х	х	х	х
Державний борг (прямий та гарантований)		53,4	53,8	50,7	49,7	54,8	55,2	-0,4 в.п.	59,8	-4,6 в.п.
Соціальні показники										
Рівень безробіття (за методологією МОП), % до робочої сили віком 15–70 років		8,7	8,9	8,3	8,2	9,1	9,2	+0,1 в.п.	9,2	-
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн		13 440	13 700	14 234	13 205	12 408	12350	-0,5%	13 562	+9,8%

Таблиця 10

ДИНАМІКА КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗУ НА 2022-2024 РОКИ

(квітень 2019 – квітень 2021 року)

Показник	2022					2023			2024		
	04/2019	07/2020	Відхилення (07/2020 до 04/2019)	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)	07/2020	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)	07/2020	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)
Національні рахунки, млрд грн											
Номінальний ВВП	5 759,0	4 983,0	-13,5%	5040,0	+1,1%	5 539,5	5 528,0	-0,2%	6 222,3	6 015,0	-3,3%
Споживання, усього	5 029,8	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Валове нагромадження	1 226,0	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Чистий експорт товарів та нефакторних послуг	-459,0	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Національні рахунки, індекс, (% , річна зміна)											
Реальний ВВП	4,0	3,5	-0,5 в.п.	3,7	+0,2 в.п.	4,1	3,5	-0,6 в.п.	4,5	3,9	-0,6 в.п.
Споживання	3,7	3,0	-0,8 в.п.	3,0	+0,1 в.п.	3,5	3,4	-0,1 в.п.	3,5	3,8	+0,4 в.п.
Валове нагромадження основного капіталу	10,0	9,4	-0,6 в.п.	11,1	+1,7 в.п.	9,3	10,0	+0,7 в.п.	9,3	9,7	+0,4 в.п.
Експорт товарів та послуг	3,8	4,4	+0,6 в.п.	3,1	-1,3 в.п.	5,0	2,4	-2,6 в.п.	5,3	3,5	-1,8 в.п.
Імпорт товарів та послуг	5,6	7,0	+1,4 в.п.	7,1	+0,1 в.п.	6,8	5,0	-1,8 в.п.	7,4	5,9	-1,6 в.п.
Випуск окремих секторів економіки, %, річна зміна											
Сільське господарство	2,5	3,0	+0,5 в.п.	3,0	-	3,7	2,8	-0,9 в.п.	3,0	2,7	-0,3 в.п.
Промислове виробництво	4,0	3,3	-0,8 в.п.	2,8	-0,5 в.п.	3,8	2,3	-1,5 в.п.	4,4	3,8	-0,7 в.п.
Інфляція, індекс (%)											
Індекс споживчих цін (середній за рік)	106,0	106,6	+0,6 в.п.	106,7	+0,1 в.п.	106,0	106,0	-	105,1	105,3	+0,2 в.п.
грудень до грудня попереднього року	105,0	106,0	+1,1 в.п.	106,6	+0,6 в.п.	105,4	105,7	+0,4 в.п.	105,0	105,1	+0,1 в.п.
Індекс цін виробників промислової продукції (середній за рік)	107,7	106,3	-1,3 в.п.	109,1	+2,8 в.п.	106,8	107,8	+1,0 в.п.	106,0	108,0	+2,1 в.п.
грудень до грудня попереднього року	106,9	106,3	-0,6 в.п.	107,9	+1,5 в.п.	106,1	106,8	+0,7 в.п.	105,7	107,0	+1,3 в.п.
Зовнішній сектор, млрд дол. США											
Рахунок поточних операцій	-5,5	-4,7	+\$0,8 млрд	-4,2	+\$0,5 млрд	-4,1	-5,7	-\$1,6 млрд	-2,0	-4,0	-\$2,0 млрд

Продовження таблиці 10

Показник	2022					2023			2024		
	04/2019	07/2020	Відхилення (07/2020 до 04/2019)	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)	07/2020	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)	07/2020	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)
Обсяг експорту товарів та послуг	70,7	64,6	-8,6%	66,0	+2,1%	69,9	69,5	-0,6%	74,5	74,7	+0,2%
Обсяг імпорту товарів та послуг	-85,2	-77,1	-9,5%	-76,1	-1,3%	-82,0	-80,1	-2,3%	-87,5	-82,0	-6,3%
Фінансовий рахунок	-5,3	-6,3	+\$1,0 млрд	-6,0	-\$0,3 млрд	-6,3	-7,5	+\$1,2 млрд	-4,5	-10,0	+\$5,6 млрд
Прямі іноземні інвестиції	-3,5	-3,0	-\$0,5 млрд	-2,0	-\$1,0 млрд	-3,6	-3,5	-\$0,1 млрд	-4,2	-3,4	-\$0,8 млрд
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США	21,0	27,8	+\$6,8 млрд	30,1	+\$2,4 млрд	28,2	29,5	+\$1,3 млрд	28,6	27,6	-\$1,0 млрд
Зовнішній сектор,											
% ВВП											
Рахунок поточних операцій	-2,9	-2,7	+0,2 в.п.	-2,4	+0,3 в.п.	-2,1	-3,0	-0,8 в.п.	-1,0	-1,9	-1,0 в.п.
Обсяг експорту товарів та послуг	37,8	37,3	-0,5 в.п.	37,3	-	36,6	36,5	-0,1 в.п.	35,8	36,1	+0,4 в.п.
Обсяг імпорту товарів та послуг	-45,6	-44,5	-1,1 в.п.	-43,0	-1,5 в.п.	-42,9	-42,0	-0,9 в.п.	-42,0	-39,7	-2,3 в.п.
Фінансовий рахунок	-3,2	-4,2	+0,9 в.п.	-4,2	-	-3,7	-5,1	+1,4 в.п.	-2,7	-5,9	+3,2 в.п.
Прямі іноземні інвестиції	-1,9	-1,7	-0,2 в.п.	-1,1	-0,6 в.п.	-1,9	-1,8	-0,1 в.п.	-2,0	-1,6	-0,4 в.п.
Валові міжнародні резерви НБУ, млн дол. США	11,2	16,0	+4,8 в.п.	17,0	+1,0 в.п.	14,8	15,5	+0,7 в.п.	13,7	13,4	-0,4 в.п.
Зовнішній сектор,											
%, річна зміна (номінальний)											
Обсяг експорту товарів та послуг	6,8	6,7	-0,1 в.п.	5,1	-1,7 в.п.	8,2	5,8	-2,4 в.п.	8,4	5,9	-2,5 в.п.
Обсяг імпорту товарів та послуг	6,2	9,0	+2,9 в.п.	8,1	-0,9 в.п.	8,2	6,0	-2,3 в.п.	8,2	6,8	-1,4 в.п.
Обмінний курс,											
грн/дол. США											
Середній	30,80	28,77	-6,6%	28,50	-0,9%	29,01	29,00	-	29,85	29,12	-2,4%
Кінець періоду	30,90	30,10	-2,6%	29,00	-3,7%	30,40	29,20	-3,9%	32,25	29,60	-8,2%
Державні фінанси,											
млрд. грн											
Доходи зведеного бюджету	1800,0	1424,5	-20,9%	1 566,0	+9,9%	1571,5	1 707,0	+8,6%	1723,0	1 865,0	+8,2%

Продовження таблиці 10

Показник	2022					2023			2024		
	04/2019	07/2020	Відхилення (07/2020 до 04/2019)	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)	07/2020	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)	07/2020	04/2021	Відхилення (04/2021 до 07/2020)
Видатки зведеного бюджету	2003,0	1539,5	-23,1%	1 783,3	+15,8%	1680,5	1 905,0	+13,4%	1840,0	2 045,0	+11,1%
Сальдо зведеного бюджету	-151,5	-139,9	-11,6 млрд грн	-217,3	+77,4 млрд грн	-127,0	-179,8	+52,8 млрд грн	-124,8	-172,0	+47,2 млрд грн
Сальдо сектору державного управління (включаючи ПФУ)	-114,1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Державний борг (прямий та гарантований)	2764,8	2400,0	-13,2%	2 934,1	+22,3%	2200,0	2 674,3	+21,56%	2412,5	2 726,9	+13,03%
Державні фінанси, % ВВП											
Доходи зведеного бюджету	31,3	28,6	-2,7 в.п.	31,1	+2,5 в.п.	28,4	30,9	+2,5 в.п.	31,1	31,0	-0,1 в.п.
Видатки зведеного бюджету	34,8	30,9	-3,9 в.п.	35,4	+4,5 в.п.	30,3	34,5	+4,1 в.п.	33,2	34,0	+0,8 в.п.
Сальдо зведеного бюджету	-2,6	-2,8	+0,2 в.п.	-4,3	+1,5 в.п.	-2,3	-3,3	+1,0 в.п.	-2,3	-2,9	+0,6 в.п.
Сальдо сектору державного управління (включаючи ПФУ)	-2,0	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Державний борг (прямий та гарантований)	48,0	48,2	+0,2 в.п.	58,2	+10,1 в.п.	39,7	48,4	+8,7 в.п.	43,6	45,3	+1,8 в.п.
Соціальні показники											
Рівень безробіття (за методологією МОП), % до робочої сили віком 15–70 років	7,9	8,5	+0,5 в.п.	8,7	+0,3 в.п.	8,9	8,3	-0,6 в.п.	8,2	8,4	+0,2 в.п.
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн	15000	13990	-6,7%	15 063	+7,7%	15778	16 705	+5,9%	17660	18 557	+5,1%

Таблиця 11

ДИНАМІКА ІНТЕГРАЛЬНИХ ОЦІНОК РИЗИКІВ /ЯВИЩ НА 2021 РІК

Зовнішні ризики / явища	Інтегральна оцінка						
	на 2021 рік станом на:						
	квітень	вересень	грудень	квітень	квітень	липень	квітень
	2018			2019	2020		2021
Виникнення нових хвиль пандемії COVID-19 в світі	x	x	x	x	7	8	10
Нова світова криза*	x	7	7	7	9	7	6
Суттєве зростання цін на світових енергетичних ринках	x	x	x	7	5	4	9
Впровадження нових торговельних бар'єрів для вітчизняного експорту з боку інших країн	x	x	x	x	7	5	5
Значне зниження обсягів транзиту природного газу з Російської Федерації територією України	x	x	x	x	x	x	6
Дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу	9	10	9	7	10	9	9
Вихід нерезидентів із ОВДП	x	x	x	x	8	9	5
Неотримання запланованого фінансування від МВФ	9	8	9	7	8	7	7
Посилення гібридних загроз національній безпеці України, у т.ч. активне військове протистояння на сході країни	5	7	8	7	9	8	9

* починаючи з квітня 2020 року ризик «Нова світова криза» доповнено наступним уточненням: **внаслідок руйнування усталених виробничих зв'язків, банкрутства низки промислових виробників в країнах ЄС/світі.**

Продовження таблиці 11

Внутрішні ризики / явища	Інтегральна оцінка						
	на 2021 рік станом на:						
	квітень	вересень	грудень	квітень	квітень	липень	квітень
	2018			2019	2020		2021
Потужна друга хвиля COVID-19 в Україні	x	x	x	x	x	x	11
Дефолт по зовнішнім боргам	x	x	x	x	6	6	4
Масове банкрутство підприємств середнього та малого бізнесу	x	x	x	x	8	7	5
Суттєве падіння платоспроможного попиту населення	x	x	x	x	11	9	7
Значне безробіття через повернення трудових мігрантів, масове звільнення працівників	x	x	x	x	10	9	5
Прискорення інфляційних процесів	x	x	x	x	9	9	8
Недостатньо швидке проведення реформ	11	10	9	10	8	8	9
Запровадження податку на виведений капітал	x	5	6	6	4	6	2
Збереження високого рівня корупції	x	x	x	10	10	10	10
Значне зростання дефіциту державного бюджету та касових розривів у ПФУ, інших Фондах державного соціального страхування	7	7	8	8	13	10	8
Збереження низької кредитної активності комерційних банків у реальному секторі	6	7	7	7	10	8	9
Посилення неплатоспроможності реального сектору економіки	8	8	9	6	10	10	7
Значне підвищення тарифів ЖКГ для населення	x	8	10	7	5	x	9
Отримання низького врожаю зернових культур	7	5	6	5	7	x	4
Прояв суттєвих девальваційних тенденцій на валютному ринку	9	9	10	8	7	9	5
Зростання негативних очікувань економічних агентів	8	7	8	6	9	9	7
Значний перегляд соціальних стандартів у бік підвищення	x	x	x	6	7	6	4

Таблиця 12

ДИНАМІКА ІНТЕГРАЛЬНИХ ОЦІНОК РИЗИКІВ /ЯВИЩ НА 2022–2024 РОКИ

Зовнішні ризики / явища	Інтегральна оцінка						
	на 2022 рік станом на:			на 2023 рік станом на:		на 2024 рік станом на:	
	квітень	липень	квітень	липень	квітень	липень	квітень
	2019	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Виникнення інших хвиль пандемії COVID-19 в світі	x	4	6	3	3	3	2
Нова світова криза*	7	4	4	3	3	3	3
Суттєве зростання цін на світових енергетичних ринках	7	4	6	4	4	4	3
Впровадження нових торговельних бар'єрів для вітчизняного експорту з боку інших країн	x	3	5	3	4	3	4
Значне зниження обсягів транзиту природного газу з Російської Федерації територією України	x	x	5	x	3	x	3
Дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу	7	5	7	5	7	4	7
Вихід нерезидентів із ОВДП	x	5	7	5	6	5	5
Неотримання запланованого фінансування від МВФ	7	5	7	4	6	4	6
Посилення гібридних загроз національній безпеці України, у т.ч. активне військове протистояння на сході країни	7	8	7	7	7	5	7

* починаючи з квітня 2020 року ризик «Нова світова криза» доповнено наступним уточненням: **внаслідок руйнування усталених виробничих зв'язків, банкрутства низки промислових виробників в країнах ЄС/світі.**

Продовження таблиці 12

Внутрішні ризики / явища	Інтегральна оцінка						
	на 2022 рік станом на:			на 2023 рік станом на:		на 2024 рік станом на:	
	квітень	липень	квітень	липень	квітень	липень	квітень
	2019	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Потужна друга хвиля COVID-19 в Україні	x	x	8	x	4	x	3
Дефолт по зовнішнім боргам	x	4	6	4	5	4	4
Масове банкрутство підприємств середнього та малого бізнесу	x	4	5	3	3	3	2
Суттєве падіння платоспроможного попиту населення	x	6	7	5	6	4	5
Значне безробіття через повернення трудових мігрантів, масове звільнення працівників	x	5	4	4	3	3	2
Прискорення інфляційних процесів	x	5	7	4	5	3	4
Недостатньо швидке проведення реформ	9	7	8	6	7	5	7
Запровадження податку на виведений капітал	4	5	3	4	2	3	3
Збереження високого рівня корупції	10	9	9	8	9	6	9
Значне зростання дефіциту державного бюджету та касових розривів у ПФУ, інших Фондах державного соціального страхування	8	6	9	6	8	6	8
Збереження низької кредитної активності комерційних банків у реальному секторі	6	7	8	5	7	4	6
Посилення неплатоспроможності реального сектору економіки	5	6	7	5	6	4	6
Значне підвищення тарифів ЖКГ для населення	x	x	10	x	8	x	8
Отримання низького врожаю зернових культур	4	x	5	x	5	x	5
Прояв суттєвих девальваційних тенденцій на валютному ринку	6	6	6	5	6	5	5
Зростання негативних очікувань економічних агентів	5	6	7	4	6	3	6
Значний перегляд соціальних стандартів у бік підвищення	7	4	4	5	5	5	5

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЯСНЕННЯ ДО ТАБЛИЦЬ

Агреговані номінальні величини та індекси розраховані як медіана відповідних показників, наданих усіма прогнозуючими організаціями–учасниками (експертами) опитування з метою зменшення впливу показників, що знаходяться поза межами найбільшої сукупності прогнозних оцінок, зважаючи на те, що через швидкозмінність подій у вітчизняній економіці та невизначеність й загрози її подальшого розвитку, при опитуванні експертів формуються значні варіації / діапазони прогнозних оцінок, наданих усіма прогнозуючими організаціями.

Узагальнені значення величин, що прогнозуються як відсоток від ВВП (зокрема, показники зовнішнього сектору та бюджету), розраховані як відношення медіани номінального значення показника до відповідного значення ВВП розрахованого, також, по медіані. Показники, що прогнозуються у доларах США, розраховані як відсоток від ВВП з використанням медіани обмінного курсу.

Консенсусне значення дефіциту/профіциту бюджету розраховані як різниця між медіаною показників доходів та видатків.

При підготовці випуску організаціями–учасниками (експертами) опитування були надані такі матеріали:

- припущення прогнозу щодо економічної політики, яка проводитиметься у 2021–2024 роках, та деякі кількісні екзогенні параметри розвитку (наведені у табл. 7);
- прогноз основних макроекономічних показників на 2021–2024 роки (наведені у табл. 4 та 5);
- експертна оцінка ризиків на 2021–2024 роки (наведені у табл. 6, 11 та 12);
- відповіді на запитання анкети щодо виявлення основних тенденцій розвитку суспільства та економіки в постпандемічний період.

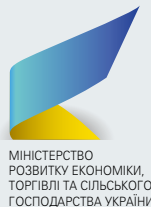
У підготовці випуску брали участь:

Наталя Горшкова
Валерія Войтенко
Людмила Хмелюк
Наталія Сітнікова
Віталій Старіков

Дизайн та верстка:

Павло Резніков
E-mail: pavel.reznikov@verstka.kiev.ua

Контактна інформація:

Департамент стратегічного планування
та макроекономічного прогнозування
Міністерства розвитку економіки, торгівлі
та сільського господарства України
Електронна адреса: lkhmelyuk@me.gov.ua
Контактний телефон: (044) 200-44-68